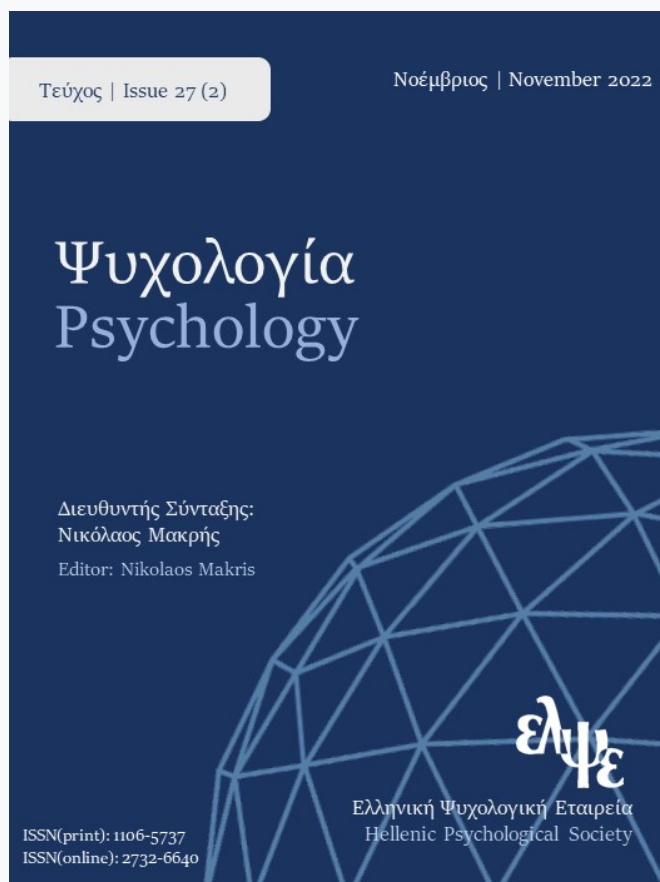

Psychology: the Journal of the Hellenic Psychological Society

Vol 27, No 2 (2022)

Special Issue: Parenting and Development, in memoriam of Katerina Maridaki-Kassotaki

The indirect effects of adolescents perceptions about father typology on their adjustment through emotion regulation

Maria Milioni, Constantinos M. Kokkinos, Aikaterini Antonopoulou

doi: [10.12681/psy_hps.31760](https://doi.org/10.12681/psy_hps.31760)

Copyright © 2022, Μαρία Μηλιώνη, Κωνσταντίνος Μ. Κόκκινος, Αικατερίνη Αντωνοπούλου

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/).

To cite this article:

Milioni, M., Kokkinos, C. M., & Antonopoulou, A. (2022). The indirect effects of adolescents perceptions about father typology on their adjustment through emotion regulation. *Psychology: The Journal of the Hellenic Psychological Society*, 27(2), 21–39. https://doi.org/10.12681/psy_hps.31760

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ | RESEARCH PAPER

Οι έμμεσες επιδράσεις των αντιλήψεων εφήβων μαθητών για την πατρική τυπολογία στην προσαρμογή τους μέσω της συναισθηματικής ρύθμισης

Μαρία ΜΗΛΙΩΝΗ¹, Κωνσταντίνος Μ. ΚΟΚΚΙΝΟΣ², Αικατερίνη ΑΝΤΩΝΟΠΟΥΛΟΥ¹¹ Τμήμα Οικονομίας και Βιώσιμης Ανάπτυξης, Σχολή Περιβάλλοντος, Γεωγραφίας και Εφαρμοσμένων Οικονομικών, Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο, Αθήνα, Ελλάδα² Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Αλεξανδρούπολη, Ελλάδα

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ	ΠΕΡΙΛΗΨΗ
Πατρική τυπολογία, συναισθηματική ρύθμιση, προσαρμογή, έφηβοι	Η παρούσα έρευνα εξετάζει τη σχέση ανάμεσα στις αντιλήψεις 186 εφήβων για την τυπολογία του πατέρα τους (υποστηρικτικός, αυταρχικός, επιτρεπτικός και αυστηρός), τη συναισθηματική ρύθμιση (γνωστική επανεκτίμηση, εκφραστική καταστολή) και την ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή (εσωτερικευμένες/εξωτερικευμένες δυσκολίες, φιλοκοινωνική συμπεριφορά). Οι αντιλήψεις των εφήβων για τον υποστηρικτικό πατρικό τύπο βρέθηκε να συσχετίζονται αρνητικά με τις δυσκολίες συμπεριφοράς (εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες) και με την εκφραστική καταστολή, ενώ οι αντιλήψεις τους για τον αυταρχικό και τον επιτρεπτικό αρνητικά με τη γνωστική επανεκτίμηση. Επιπρόσθετα, οι αντιλήψεις για τον υποστηρικτικό τύπο συσχετίζονται θετικά με τη γνωστική επανεκτίμηση, ενώ αυτές για τον επιτρεπτικό αρνητικά, και θετικά με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά. Οι στρατηγικές συναισθηματικής ρύθμισης των εφήβων συσχετίστηκαν με τις εσωτερικευμένες και τις εξωτερικευμένες δυσκολίες τους. Το φύλο βρέθηκε να διαφοροποιεί τις εσωτερικευμένες δυσκολίες και τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά υπέρ των κοριτσιών τα οποία επιπλέον αντιλαμβάνονται τον πατέρα τους πιο επιτρεπτικό, ενώ τα αγόρια σημείωσαν υψηλότερη βαθμολογία στην εκφραστική καταστολή συγκριτικά με τα κορίτσια. Τέλος, η χαμηλή γνωστική επανεκτίμηση και η υψηλή εκφραστική καταστολή βρέθηκε να διαμεσολαβούν στις σχέσεις μεταξύ των αντιλήψεων για τον υποστηρικτικό, αυταρχικό και επιτρεπτικό πατρικό τύπο και των εσωτερικευμένων και εξωτερικευμένων δυσκολιών. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας συζητούνται ως προς τις πρακτικές τους προεκτάσεις.
ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ	
Κωνσταντίνος Μ. Κόκκινος, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Ν. Χηλή, 68131, Αλεξανδρούπολη kkokkino@eled.duth.gr	

Εισαγωγή

Η προσαρμογή αναφέρεται στην παρουσία ή την απουσία προβλημάτων συμπεριφοράς, συναισθηματικών δυσκολιών αλλά και δυνατοτήτων στο σχολικό και το ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο (Goodman et al., 2010). Οι δυσκολίες προσαρμογής συχνά ταξινομούνται σε δυο ευρείες κατηγορίες προβλημάτων διαπροσωπικής και ενδοπροσωπικής προσαρμογής: τα εξωτερικευμένα (π.χ., επιθετικότητα, ανυπακοή, παρορμητικότητα, υπερκινητικότητα) και τα εσωτερικευμένα (π.χ., άγχος, κατάθλιψη, σωματικά παράπονα, κοινωνική απόσυρση) (Goodman et al., 2010). Η εφηβεία αποτελεί μια κρίσιμη περίοδο επανοργάνωσης της συμπεριφοράς η οποία συχνά χαρακτηρίζεται από δυσκολίες προσαρμογής, αλλά ταυτόχρονα, προσεφέρει ευκαιρίες για την ανάπτυξη ποικίλων στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης (Steinberg, 2005). Η μελέτη, επομένως, πιθανών παραγόντων προστασίας ή κινδύνου στο πλαίσιο της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των εφήβων είναι ιδιαίτερα σημαντική για την προαγωγή της στο οικογενειακό, σχολικό και ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο.

Τις τελευταίες δεκαετίες, οι έρευνες υπογραμμίζουν τη σημασία της οικογένειας στη συμπεριφορά των εφήβων, κυρίως, μέσα από την μελέτη του ρόλου της μητέρας (Morris et al., 2013). Ωστόσο, βρέθηκε πως και ο πατέρας αποτελεί σημαντικό φορέα κοινωνικοποίησης των παιδιών που διευκολύνει την ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή (Pinquart, 2017). Αν και παρατηρείται αυξητική τάση συμπερίληψης του πατέρα στην έρευνα για την ψυχοκοινωνική ανάπτυξη των εφήβων (Di Maggio & Zappula, 2014), τα εμπειρικά δεδομένα για το ρόλο του στις δυνατότητες και τις δυσκολίες συμπεριφοράς των εφήβων, κυρίως τις εσωτερικευμένες, παραμένουν περιορισμένα (Phares et al., 2005). Επιπρόσθετα, η έρευνα σήμερα, ολοένα και περισσότερο, τείνει να εξετάζει τη σχέση της γονικότητας και της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των παιδιών αναφορικά με ενδοατομικές παραμέτρους, όπως η συναισθηματική ρύθμιση. Μάλιστα, η ικανότητα ρύθμισης των συναισθημάτων φαίνεται ότι συνδέεται με την εκδήλωση εσωτερικευμένων και εξωτερικευμένων δυσκολιών συμπεριφοράς (Eisenberg et al., 2010), αποτελεί δείκτη πρόβλεψης της συμπεριφοράς στην πρώιμη παιδική ηλικία (Bariola et al., 2011) και επηρεάζεται από την ποιότητα της αλληλεπίδρασης του εφήβου με τη μητέρα (Morris et al., 2013) και τον πατέρα (Cassano et al., 2014). Με βάση τα παραπάνω, η παρούσα έρευνα εξετάζει τη σχέση μεταξύ των αντιλήψεων εφήβων μαθητών για την τυπολογία του πατέρα, των στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης και της ψυχοκοινωνικής τους προσαρμογής. Επιπλέον μελετά το κατά πόσο οι αντιλήψεις για την πατρική τυπολογία ασκούν έμμεση επίδραση στην προσαρμογή μέσω των στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης.

Πατρική τυπολογία και ψυχοκοινωνική προσαρμογή

Οι έρευνες που εξετάζουν τη γονική τυπολογία επικεντρώνονται στη μελέτη των πρακτικών που εφαρμόζουν οι γονείς και των συμπεριφορών που υιοθετούν στην ανατροφή των παιδιών τους, αλλά και του συναισθηματικού κλίματος που επικρατεί στην οικογένεια (Baumrind, 1966). Η κατηγοριοποίηση των γονέων σε τύπους γίνεται στη βάση του βαθμού θαλπωρής-ανταπόκρισης και ελέγχου-απαιτητικότητας που επιδεικνύουν στη σχέση τους με τα παιδιά τους (Baumrind 1966, 1971). Οι γονικοί τύποι που έχουν πιο συχνά εξεταστεί στη διεθνή βιβλιογραφία είναι ο υποστηρικτικός, ο αυταρχικός και ο επιτρεπτικός. Τα πορίσματα των ερευνών συγκλίνουν στο γενικό συμπέρασμα ότι οι γονικές συμπεριφορές που χαρακτηρίζονται από μέτρια επίπεδα ελέγχου και υψηλά επίπεδα θαλπωρής (υποστηρικτικός τύπος) σχετίζονται με λιγότερα προβλήματα συμπεριφοράς στα παιδιά (Κρασσανάκη και συν., 2022· Olivari et al., 2013). Αντίθετα, η αυταρχική διαπαιδαγώγηση (χαμηλή θαλπωρή-υψηλός έλεγχος) συνήθως συνδέεται με περισσότερες εξωτερικευμένες δυσκολίες στη συμπεριφορά των εφήβων σε σύγκριση τόσο με τον υποστηρικτικό όσο και τον επιτρεπτικό τρόπο διαπαιδαγώγησης (υψηλή θαλπωρή-χαμηλός έλεγχος) (Olivari et al., 2013).

Η πατρική τυπολογία, συγκριτικά με τη μητρική, έχει αποτελέσει αντικείμενο μελέτης λιγότερων ερευνών (Paquette et al., 2000), είτε γιατί οι ερευνητές υποθέτουν ότι οι μητέρες και οι πατέρες υιοθετούν την ίδια τυπολογία, είτε γιατί επικεντρώνονται στη μητέρα παραβλέποντας το ρόλο του πατέρα (Olivari et al., 2015). Στην Ελλάδα πρωτοπόρος στη μελέτη της πατρικής τυπολογίας υπήρξε η Μαριδάκη-Κασσωτάκη (2009) η οποία προσάρμοσε το ερωτηματολόγιο αξιολόγησης της γονικής τυπολογίας «Parenting Styles and Dimensions Questionnaire» (PSDQ, Robinson et al., 2001) σε 1572 Έλληνες πατέρες από 13 διαφορετικές περιοχές της χώρας. Τα ευρήματα ανέδειξαν τέσσερις τύπους πατέρα, τον υποστηρικτικό, τον αυταρχικό, τον επιτρεπτικό και τον αυστηρό. Ο αυστηρός πατρικός τύπος, που δεν απαντάται στη διεθνή βιβλιογραφία, φέρει χαρακτηριστικά από τον υποστηρικτικό και τον αυταρχικό χωρίς να ταυτίζεται με κανέναν από τους δύο. Οι αυστηροί πατέρες χρησιμοποιούν την τιμωρία ως μέσο διαπαιδαγώγησης, παρέχοντας εντούτοις εξηγήσεις σχετικά με το λόγο της τιμωρίας υπογραμμίζοντας στα παιδιά την αξία να ακολουθούν τους κανόνες της οικογένειας (Μαριδάκη-Κασσωτάκη, 2009).

Πορίσματα διεθνών ερευνητικών μελετών καταδεικνύουν ότι η υποστήριξη από τον πατέρα τείνει να προβλέπει αρνητικά την ύπαρξη εξωτερικευμένων δυσκολιών στα αγόρια και τα κορίτσια (Harper, 2010) και να παίζει ισχυρότερο προγνωστικό ρόλο στην εμφάνιση εξωτερικευμένων δυσκολιών συμπεριφοράς συγκριτικά με την υποστήριξη από την μητέρα (Hoeve et al., 2009). Επίσης, ο υποστηρικτικός πατρικός τύπος αποτελεί παράγοντα προστασίας στη εκδήλωση συμπεριφορών εκφοβισμού και επιδρά θετικά στην ενσυναίσθηση και την αυτοεκτίμηση εφήβων στο σχολικό και το οικογενειακό πλαίσιο (Antonopoulou et al., 2012). Κύρια χαρακτηριστικά του υποστηρικτικού πατρικού τύπου είναι η συμμετοχή του στις δραστηριότητες του παιδιού καθώς και η συναισθηματική του διαθεσιμότητα, συμπεριφορές που τείνουν να σχετίζονται θετικά με την φιλοκοινωνική συμπεριφορά των εφήβων σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια (Flouri, 2005). Ωστόσο, η έρευνα

των Rodriguez et al. (2016) έδειξε ότι οι αντιλήψεις των εφήβων για την υποστηρικτικότητα των γονέων τους συνδέονται με απουσία προβλημάτων συμπεριφοράς μόνο μέσω της επίδρασης της συναισθηματικής ρύθμισης των εφήβων. Η έρευνα αυτή εξέτασε τις αντιλήψεις των νέων για τη μητέρα και τον πατέρα σε μια κοινή αναφορά και όχι τις διακριτές επιδράσεις των αντιλήψεων για τον κάθε γονέα. Γενικά, η υποστήριξη του πατέρα φαίνεται ότι προβλέπει αρνητικά εσωτερικευμένες δυσκολίες στα αγόρια (Harper, 2010), ενώ η αποδοχή από τον πατέρα παίζει ισχυρότερο προγνωστικό ρόλο συγκριτικά με την αποδοχή από τη μητέρα και τείνει να προβλέπει αρνητικά εσωτερικευμένες δυσκολίες στα κορίτσια (Di Maggio & Zappulla, 2014). Στην έρευνα των Miller et al. (2005), έφηβοι που αντιλαμβάνονται τον πατέρα τους ως λιγότερο υποστηρικτικό εκδήλωναν περισσότερες εσωτερικευμένες δυσκολίες στο σχολικό πλαίσιο (κοινωνική απόσυρση).

Ο αυταρχικός τύπος πατέρα, που ασκεί υπερβολικό έλεγχο και εφαρμόζει αυστηρή διαπαιδαγώγηση, συνδέεται αρνητικά με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά του παιδιού και θετικά με τις δυσκολίες ψυχοκοινωνικής προσαρμογής σε διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια (Obimakinde et al., 2019· Yin et al., 2012). Ωστόσο, υπάρχουν ευρήματα σύμφωνα με τα οποία οι αντιλήψεις δείγματος Ιταλών εφήβων για τον αυταρχικό γονικό τύπο δεν διέφεραν από αυτές για τον υποστηρικτικό ως προς τη σχέση τους με τις εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες (Di Maggio & Zappulla, 2014), ούτε συσχετίζονται αρνητικά με εκφάνσεις της ψυχικής υγείας νέων στην Αμερική (Rodriguez et al., 2016).

Η επίδραση του επιτρεπτικού πατέρα στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή των εφήβων δεν έχει εξεταστεί αρκετά. Στην έρευνα των Obimakinde et al. (2019) βρέθηκε σημαντική συσχέτιση μεταξύ του επιτρεπτικού πατρικού τύπου και των συναισθηματικών προβλημάτων των παιδιών. Ωστόσο, η συσχέτιση αυτή ήταν μικρότερη συγκριτικά με αυτήν που αναδείχθηκε για τον αυταρχικό πατέρα. Διαφορετικά ωστόσο ήταν τα πορίσματα πρόσφατων μελετών σε ευρωπαϊκές χώρες σύμφωνα με τα οποία έφηβοι που αντιλαμβάνονται τον πατέρα τους ως επιτρεπτικό και επιεική ανέφεραν λιγότερες εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς (Di Maggio & Zappulla, 2014).

Τα εμπειρικά ευρήματα που αφορούν στον αυστηρό πατρικό τύπο είναι λιγοστά καθώς ο γονικός αυτός τύπος δεν απαντάται συχνά στη βιβλιογραφία. Στην έρευνα των Di Maggio και Zappulla (2014) η αυστηρή πατρική επίβλεψη του παιδιού βρέθηκε να προβλέπει αρνητικά τις εξωτερικευμένες και εσωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς αγοριών και κοριτσιών. Η έρευνα αυτή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι σε πολιτισμικά πλαίσια που δίνουν έμφαση σε σχέσεις ιεραρχίας, γονικοί τύποι που χαρακτηρίζονται από υψηλά επίπεδα αυστηρότητας σχετίζονται με θετικά αναπτυξιακά επιτεύγματα. Αντίθετα, στην Ελλάδα, που πλέον οι γονικές πρακτικές απομακρύνονται από την αυταρχικότητα, την ιεραρχία και τον υπερβολικό έλεγχο, ο αυστηρός γονικός πατρικός τύπος έχει βρεθεί να συνδέεται με δυσκολίες προσαρμογής παιδιών και εφήβων και να σχετίζεται αρνητικά με την αυτοεκτίμηση των εφήβων (Antonopoulou et al., 2012· Κρασσανάκη και συν., 2022). Παρότι οι Έλληνες έφηβοι τείνουν να αντιλαμβάνονται τον πατέρα τους πρωτίστως ως υποστηρικτικό και σε μεγάλο βαθμό ως αυστηρό (Antonopoulou et al., 2012), εντούτοις δηλώνουν περισσότερες δυσκολίες συμπεριφοράς συγκρινόμενοι με παιδιά δώδεκα άλλων χωρών (Crijnen et al., 1997). Τα ευρήματα αυτά ενισχύουν το ενδιαφέρον για τη μελέτη του ρόλου του πατέρα στην ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού στην Ελλάδα με δεδομένη την απομάκρυνση από πρακτικές που χαρακτηρίζονται από αυξημένα επίπεδα ελέγχου και αυταρχικότητας και την αναδυόμενη σημασία της προώθησης της αυτονομίας του εφήβου από τον πατέρα προς όφελος της ψυχικής του υγείας (Filus et al., 2019).

Συναισθηματική ρύθμιση και πατρική τυπολογία

Η ικανότητα της ρύθμισης των συναισθημάτων αποτελεί έκφανση της συναισθηματικής νοημοσύνης του ατόμου και επηρεάζεται από ιδιοσυγκρασιακούς και νευροβιολογικούς παράγοντες (Otterpohl & Wild, 2015) καθώς και από τις εμπειρίες κοινωνικοποίησης στο πλαίσιο της γονικής ανατροφής (Bariola et al., 2011). Αφορά σε διεργασίες υπεύθυνες για την παρακολούθηση, αξιολόγηση και τροποποίηση των συναισθημάτων και περιλαμβάνει τη χρήση ποικίλων στρατηγικών, συνειδητών ή ασυνειδητών, αυτοματοποιημένων ή επίμοχθων (Gross, 1998).

Η εφηβική ηλικία αποτελεί κρίσιμη περίοδο ανάπτυξης στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης λόγω της αυξημένης ανάγκης διαχείρισης έντονων και ασταθών συναισθημάτων αλλά και της ανάπτυξης σύνθετων γνωστικών διεργασιών που καθιστούν τους εφήβους ικανούς στη χρήση ποικίλων στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης (Lougheed & Hollenstein, 2012). Οι έντονες, ωστόσο, ψυχοκοινωνικές αλλαγές σε συνδυασμό με τη σταδιακή μείωση της υποστήριξης από τους γονείς κατά την μετάβαση στην εφηβεία, κάνει τους εφήβους να

χρησιμοποιούν συχνά μη προσαρμοστικές στρατηγικές συναισθηματικής ρύθμισης, ιδιαίτερα όσοι αντιμετωπίζουν εσωτερικευμένες ή εξωτερικευμένες δυσκολίες (Silk et al., 2003). Σύμφωνα με το μοντέλο για τη διαδικασία ρύθμισης των συναισθημάτων του Gross (1998), ο τρόπος με τον οποίο το άτομο αξιολογεί μια συναισθηματική κατάσταση οδηγεί στην ανταπόκριση σε αυτήν μέσω προσαρμοστικών ή μη συμπεριφορών και συγκεκριμένων στρατηγικών. Το μοντέλο εστιάζει σε δυο στρατηγικές, τη γνωστική επανεκτίμηση (τροποποίηση με σκοπό την μείωση δυσάρεστων ή την αύξηση ευχάριστων συναισθημάτων) και την εκφραστική καταστολή (περιορισμός της εμπειρίας και της έκφρασης). Η πρώτη αποτελεί προσαρμοστική, ενώ η δεύτερη δυσπροσαρμοστική στρατηγική συναισθηματικής ρύθμισης.

Γονικές συμπεριφορές όπως η θαλπωρή, η φροντίδα και η προώθηση της αυτονομίας σχετίζονται με αυξημένη χρήση της γνωστικής επανεκτίμησης και γενικότερα προσαρμοστικών στρατηγικών (Rueth et al., 2017). Αρνητικές διαστάσεις της γονικότητας όπως τα υψηλά επίπεδα ελέγχου και η απουσία θαλπωρής σχετίζονται με περισσότερη χρήση της εκφραστικής καταστολής (Larsen et al., 2012). Με βάση τα παραπάνω, τα παιδιά υποστηρικτικών πατέρων που βιώνουν συναισθηματική θαλπωρή σε ένα ασφαλές περιβάλλον, τείνουν να εκφράζουν ελεύθερα τα αρνητικά τους συναισθήματα και να ασκούνται στη λειτουργική χρήση στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης (Morris et al., 2013). Αντίθετα, ο υπερβολικός έλεγχος και η αυστηρή διαπαιδαγώγηση ενός αυταρχικού πατέρα είναι πιθανό να προκαλέσουν συναισθηματική αντιδραστικότητα και δυσκολίες τόσο στη συμπεριφορά όσο και στις συνοδές γνωστικές διεργασίες (Otterpohl & Wild, 2015), απαραίτητες για την ανάπτυξη σύνθετων στρατηγικών όπως η γνωστική επανεκτίμηση. Σε ένα αυταρχικό περιβάλλον, στο οποίο δεν επιτρέπεται η ελεύθερη έκφραση αρνητικών συναισθημάτων, τα παιδιά δεν μπορούν να ασκηθούν στη λειτουργική χρήση στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης και καταστέλλουν τα συναισθήματα τους είτε από φόβο τιμωρίας, είτε διότι γνωρίζουν ότι οι συναισθηματικές τους ανάγκες δεν θα ικανοποιηθούν (Morris et al., 2013). Σε αντίθεση με τους υποστηρικτικούς πατέρες, οι επιτρεπτικοί τείνουν να αγνοούν τα συναισθήματα των παιδιών τους ή να χρησιμοποιούν ακατάλληλους τρόπους συναισθηματικής έκφρασης (Morris et al., 2013). Ο ρόλος του πατέρα στη συναισθηματική ρύθμιση των εφήβων έχει εξεταστεί σε λίγες μελέτες με ανομοιογενή ευρήματα, ενώ η συναισθηματική ρύθμιση αξιολογείται συνολικά και όχι ανά στρατηγική (Jabeen et al., 2013), γεγονός που αποτελεί σημαντικό περιορισμό στην έρευνα. Για παράδειγμα, ο υποστηρικτικός πατρικός τύπος έχει βρεθεί να προβλέπει τη συναισθηματική ρύθμιση των εφήβων, ενώ ο αυταρχικός όχι (Jabeen et al., 2013· Rodriguez et al., 2016). Ωστόσο, οι Chang et al. (2003) βρήκαν ότι η αυταρχική πατρική διαπαιδαγώγηση σχετίζεται αρνητικά με τη συναισθηματική ρύθμιση. Όσον αφορά στον επιτρεπτικό πατρικό τύπο και τον ρόλο του στη συναισθηματική ρύθμιση των εφήβων, οι Jabeen et al. (2013) βρήκαν ότι προβλέπει τη συναισθηματική ρύθμιση των εφήβων, εύρημα που όμως δεν επιβεβαιώθηκε από τους Rodriguez et al. (2016). Τέλος, η έρευνα των Wang et al. (2019), η οποία επικεντρώνεται στην πατρική τυπολογία και τη σχέση της με τις στρατηγικές της γνωστικής επανεκτίμησης και της εκφραστικής καταστολής, βρήκε ότι η συνολική συναισθηματική ρύθμιση και η γνωστική επανεκτίμηση διαφοροποιούνται σε συνάρτηση με την πατρική τυπολογία.

Πολλοί είναι οι λόγοι που υπαγορεύουν την ανάγκη εξέτασης του ρόλου του πατέρα στην ικανότητα συναισθηματικής ρύθμισης του εφήβου. Ένας από αυτούς είναι η καλύτερη κατανόηση της πατρικής συμβολής στην άρση ή την ενίσχυση στερεότυπων του φύλου για τους κοινωνικά αποδεκτούς τρόπους έκφρασης των συναισθημάτων. Τέτοια στερεότυπα μπορεί να ωθούν τους πατέρες να διαπαιδαγωγούν διαφορετικά τα αγόρια από τα κορίτσια και να επιτρέπουν την έκφραση δυσάρεστων συναισθημάτων (π.χ., λύπη) στα κορίτσια, ενώ ταυτόχρονα, να ενισχύουν την αναστολή της έκφρασης τέτοιων συναισθημάτων στα αγόρια (Cassano et al., 2007). Επιπρόσθετα, με δεδομένο ότι οι πατέρες διευκολύνουν περισσότερο την αυτονομία των εφήβων συγκριτικά με τις μητέρες (Kenney & Gallagher, 2002) και ότι η προώθηση της αυτονομίας από τους γονείς μπορεί να προβλέψει την λειτουργική χρήση προσαρμοστικών στρατηγικών ρύθμισης (π.χ., γνωστική επανεκτίμηση, λύση προβλήματος, απόσπαση κ.α.) στην εφηβική ηλικία (Rueth et al., 2017), η εξέταση του βαθμού στον οποίο η σχέση πατέρα-εφήβου συνδέεται με στρατηγικές συναισθηματικής ρύθμισης που διευκολύνουν ή παρεμποδίζουν την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των εφήβων αποκτά ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

Συναισθηματική ρύθμιση και ψυχοκοινωνική προσαρμογή

Η εξέταση της ικανότητας συναισθηματικής ρύθμισης διευκολύνει την καλύτερη κατανόηση του ρόλου της στην ψυχοκοινωνική συμπεριφορά του αναπτυσσόμενου ανθρώπου καθώς φαίνεται ότι η έκπτωσή της δεν

σχετίζεται απλά με την εμφάνιση εξωτερικευμένων και εσωτερικευμένων δυσκολιών συμπεριφοράς (π.χ. άγχος, κατάθλιψη) αλλά τις προβλέπει (Eisenberg et al., 2010· Schäfer et al., 2017). Έχει βρεθεί ότι οι έφηβοι που χρησιμοποιούν προσαρμοστικές στρατηγικές συναισθηματικής ρύθμισης διαθέτουν καλύτερες κοινωνικές σχέσεις, ποιότητα στις φιλίες τους και εκδηλώνουν φιλοκοινωνική συμπεριφορά (Röll et al., 2012). Μάλιστα, οι έφηβοι που αναφέρουν περισσότερη χρήση της γνωστικής επανεκτίμησης και λιγότερη της εκφραστικής καταστολής τείνουν να έχουν λιγότερες εσωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς (Betts et al., 2009). Ενδιαφέρον παρουσιάζει η έρευνα των Silk et al. (2003) η οποία υποστηρίζει τη σημασία του περιορισμού της χρήσης μη προσαρμοστικών στρατηγικών απεμπλοκής (π.χ., αποφυγή) ή μη θεληματικής εμπλοκής (π.χ., επαναλαμβανόμενη επίμονη σκέψη) στην εμφάνιση προβλημάτων συμπεριφοράς και καταθλιπτικής συμπτωματολογίας. Η εκφραστική καταστολή, όπως και άλλες παθητικές στρατηγικές (π.χ., αποφυγή), σχετίζεται θετικά με εσωτερικευμένες (π.χ., κατάθλιψη, άγχος) (Aldao et al., 2010) και εξωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς (π.χ., αντιδραστική επιθετικότητα) (Kokkinos et al., 2019), ενώ προβλέπει τις εσωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς όταν εφαρμόζεται σε καταστάσεις διαχείρισης θυμού (Zeman et al., 2002). Η χρήση της εκφραστικής καταστολής μπορεί να αποτελεί ανάγκη για εφήβους που βιώνουν αυξημένες εσωτερικευμένες δυσκολίες και να χρησιμοποιείται άμεσα με σκοπό τη διαχείριση έντονων συναισθημάτων (Larsen et al., 2012). Οι επιδράσεις, ωστόσο, μη προσαρμοστικών στρατηγικών στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή μπορεί να διαφοροποιούνται στη βάση των διαφορετικών πολιτισμικών προτύπων. Η ελεύθερη έκφραση των συναισθημάτων είναι αποδεκτή στις δυτικές κουλτούρες, ενώ η καταστολή της έκφρασης τους, με σκοπό τη διατήρηση της αρμονίας στην ομάδα, ταιριάζει περισσότερο με τις αξίες πολιτισμικών προτύπων που χαρακτηρίζονται από συλλογικότητα.

Διαφυλικές διαφορές στην πατρική τυπολογία, τη συναισθηματική ρύθμιση και την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των εφήβων

Ελάχιστες έρευνες εξετάζουν τις διαφορές φύλου στις αντιλήψεις παιδιών και εφήβων για την πατρική τυπολογία. Παρότι τα αγόρια τείνουν να αντιλαμβάνονται τον πατέρα τους ως περισσότερο αυταρχικό ή περισσότερο επιτρεπτικό σε σχέση με τα κορίτσια, οι αντιλήψεις για τον υποστηρικτικό πατέρα δεν φαίνεται να διαφέρουν ανάμεσα στα αγόρια και τα κορίτσια (Jabeen et al., 2013· Olivari et al., 2015). Αναφορικά με τη συναισθηματική ρύθμιση, τα αποτελέσματα διαχρονικών ερευνών υποστηρίζουν ότι τα αγόρια τείνουν να αναφέρουν περισσότερη χρήση της εκφραστικής καταστολής συγκριτικά με τα κορίτσια (Gullone et al., 2010· Gullone & Taffe, 2012· Larsen et al., 2012), κάποιες έρευνες δεν εντοπίζουν διαφορές μεταξύ αγοριών και κοριτσιών ως προς τη χρήση της γνωστικής επανεκτίμησης (Gullone & Taffe, 2012), ενώ κάποιες άλλες δείχνουν καλύτερη επίδοση των κοριτσιών έναντι των αγοριών (Gullone et al., 2010). Τέλος, όσον αφορά την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των εφήβων, οι έρευνες δείχνουν ότι τα κορίτσια παρουσιάζουν περισσότερες εσωτερικευμένες δυσκολίες αλλά και περισσότερη φιλοκοινωνική συμπεριφορά (Giannakopoulos et al., 2009· Kokkinos et al., 2016), ενώ τα αγόρια περισσότερες εξωτερικευμένες δυσκολίες (De Clercq et al., 2008).

Οι έμμεσες επιδράσεις των αντιλήψεων των εφήβων για την πατρική τυπολογία στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή μέσω της συναισθηματικής ρύθμισης

Η ικανότητα των εφήβων για συναισθηματική ρύθμιση περιλαμβάνει και διεργασίες τροποποίησης των δυσάρεστων συναισθημάτων. Ο αυξημένος ψυχολογικός έλεγχος (χαρακτηριστικό ενός αυταρχικού γονέα) έχει βρεθεί να προβλέπει τα εσωτερικευμένα και τα εξωτερικευμένα προβλήματα συμπεριφοράς, ενώ αντίθετα ο χαμηλός τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά (Rueth et al., 2017). Επιπλέον, η προώθηση της αυτονομίας και η υψηλή ανταπόκριση στις ανάγκες των παιδιών (χαρακτηριστικά του υποστηρικτικού γονέα) προβλέπουν τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά, ενώ το αντίθετο (χαμηλή αυτονομία και έλλειψη ανταπόκρισης) συνδέεται με δυσκολίες συμπεριφοράς (Otterpohl & Wild, 2015· Rueth et al., 2017).

Προηγούμενες ερευνητικές μελέτες έχουν καταδείξει πως οι έφηβοι διαθέτουν μια έντονη επιθυμία για συμπεριφορική και συναισθηματική αυτονομία η οποία μπορεί να επηρεάσει τα όρια της σχέσης τους με τους γονείς (Kerns et al., 2015). Ο τρόπος που οι έφηβοι αντιλαμβάνονται τον ρόλο του πατέρα τους στη διαπαιδαγώγησή τους μπορεί να ασκεί έμμεσες επιδράσεις στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή τους μέσω της ρύθμισης των συναισθημάτων τους. Συγκεκριμένα, η ικανότητα κάποιων εφήβων να ελέγξουν τις συναισθηματικές τους αντιδράσεις όταν εκτίθενται σε αρνητικές πατρικές συμπεριφορές διαπαιδαγώγησης,

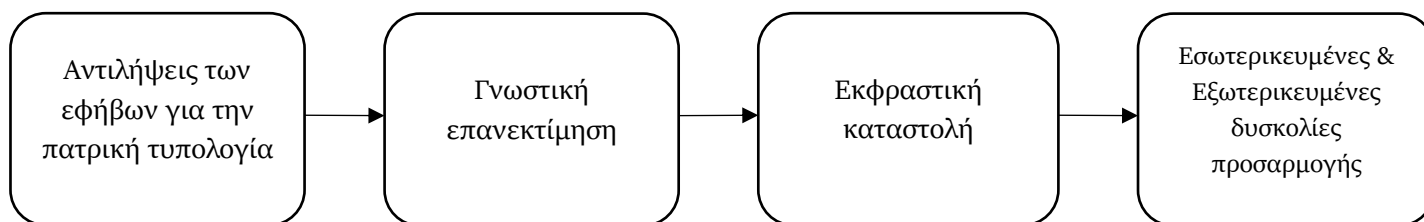
ώστε να είναι κοινωνικά αποδεκτοί μπορεί να διαμεσολαβεί στη σχέση των συμπεριφορών αυτών με την εκδήλωση δυσκολιών συμπεριφοράς ή φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς. Στην περίπτωση της γνωστικής επανεκτίμησης, η θετική αναπλαισίωση, για παράδειγμα, μιας δυσάρεστης κατάστασης που μπορεί να προκύψει από κάποια αρνητική πατρική συμπεριφορά μπορεί να βοηθήσει κάποιον έφηβο να εστιάσει σε εποικοδομητικές όψεις της συμπεριφοράς του πατέρα παρά στις δυσάρεστες συνέπειες της. Η γνωστική επανεκτίμηση θεωρείται επιτυχής στρατηγική συναισθηματικής ρύθμισης η οποία μπορεί να μειώσει τα αρνητικά επακόλουθα μιας κατάστασης. Οι έφηβοι που αντιλαμβάνονται τις γονικές πρακτικές ανατροφής ως υποστηρικτικές βρέθηκε πως συζητούν με τους γονείς τους για τις συναισθηματικές τους εμπειρίες και πως διδάσκονται αποτελεσματικές στρατηγικές διαχείρισης συναισθημάτων (Waters et al., 2010). Συνεπώς, είναι πιθανό να χρησιμοποιούν θετικές στρατηγικές συναισθηματικής ρύθμισης όπως η γνωστική επανεκτίμηση, που συμβάλλει στην ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή (Dane & Marini, 2014). Αντιθέτως, η εκφραστική καταστολή θεωρείται μη προσαρμοστική στρατηγική διότι δημιουργεί σύγκρουση ανάμεσα στην αυξανόμενη συναισθηματική διέγερση και στην φανερή έκφρασή της και συνδέεται με την βίωση περισσότερο αρνητικών συναισθημάτων, λιγότερες κοινωνικές σχέσεις, κ.α. (Soto et al., 2011). Όταν οι γονικές πρακτικές είναι μη υποστηρικτικές περιλαμβάνουν την ελαχιστοποίηση των συναισθηματικών εμπειριών και την ενθάρρυνση της εκφραστικής καταστολής των συναισθημάτων, που είναι πιθανότερο να συνδέονται με την εκδήλωση δυσκολιών ψυχοκοινωνικής συμπεριφοράς (Norström & Pape, 2010).

Η παρούσα έρευνα

Με βάση τα όσα συζητήθηκαν παραπάνω και με δεδομένο το περιορισμένο εύρος των ευρημάτων σχετικά με τις αντιλήψεις των εφήβων για τον ρόλο του πατέρα στην ανατροφή σε σχέση με τη συναισθηματική ρύθμιση και την ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή, η παρούσα μελέτη εξετάζει τις έμμεσες επιδράσεις των αντιλήψεων εφήβων για την πατρική τυπολογία στην ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή μέσω των δύο στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης, της γνωστικής επανεκτίμησης και της εκφραστικής καταστολής.

Σύμφωνα με τα διαθέσιμα εμπειρικά πορίσματα αναμένεται ότι οι αντιλήψεις των εφήβων για την πατρική τυπολογία θα συσχετιστούν με τη συναισθηματική ρύθμιση, τις εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες καθώς και με την φιλοκοινωνική συμπεριφορά. Επιπλέον, το φύλο θα διαφοροποιεί τις αντιλήψεις για τον αυταρχικό και επιτρεπτικό πατρικό τύπο υπέρ των αγοριών (Olivari et al., 2015), τα αγόρια θα σημειώνουν υψηλότερες βαθμολογίες στην εκφραστική καταστολή συγκριτικά με τα κορίτσια (Larsen et al., 2012), τα οποία θα σημειώνουν υψηλότερες βαθμολογίες στις εσωτερικευμένες δυσκολίες (Giannakopoulos et al., 2009) και τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά (Kokkinos et al., 2016), ενώ τα αγόρια στις εξωτερικευμένες δυσκολίες (De Clercq et al., 2008).

Η παρούσα μελέτη καταλήγει με τον έλεγχο ενός μοντέλου διαμεσολάβησης (Γράφημα 1) με στόχο να αποσαφηνίσει την αλληλεπίδραση ανάμεσα στις αντιλήψεις για την πατρική τυπολογία και τη συναισθηματική ρύθμιση για την πρόβλεψη των δυσκολιών και δυνατοτήτων συμπεριφοράς. Σημαντική συμβολή της παρούσας μελέτης αποτελεί το γεγονός ότι θα εξετάσει τις έμμεσες επιδράσεις των αντιλήψεων των εφήβων για την πατρική τυπολογία στην προσαρμογή τους, εισάγοντας ταυτόχρονα στο μοντέλο καθεμιά από τις δύο στρατηγικές ρύθμισης συναισθημάτων ως διακριτές μεταβλητές, ώστε να προκύψει μια σαφέστερη εικόνα αναφορικά με τον ρόλο της καθεμιάς.

Γράφημα 1. Η Γνωστική Επανεκτίμηση και η Εκφραστική Καταστολή ως Διαμεσολαβητικοί Παράγοντες της Σχέσης μεταξύ των Αντιλήψεων των Εφήβων για την Πατρική Τυπολογία και των Εσωτερικευμένων και Εξωτερικευμένων Δυσκολιών Προσαρμογής

Μέθοδος

Συμμετέχοντες και διαδικασία

Το δείγμα (N=186) ήταν ευκαιριακό και προήλθε από ένα Γυμνάσιο της Δυτικής Αττικής. Αναφορικά με το φύλο των μαθητών, 87 συμμετέχοντες ήταν αγόρια (47%) και 99 κορίτσια (53%). Η ηλικία κυμαινόταν από 12-15 ετών (Μ.Ο. = 13,39, Τ.Α. = 0,85). Αφού έγινε ενημέρωση για το σκοπό της έρευνας και εξασφαλίστηκε η συγκατάθεση των γονέων, οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν το πλήρως ανώνυμο ερωτηματολόγιο αφού τους δόθηκαν διευκρινιστικές οδηγίες και τονίστηκε η αξία των ειλικρινών απαντήσεων. Η διαδικασία πραγματοποιήθηκε στο σχολείο παρουσία της πρώτης ερευνήτριας και του υπεύθυνου καθηγητή της τάξης και διήρκεσε 20-25 λεπτά.

Ερευνητικά Εργαλεία

Πατρική τυπολογία

Η πατρική τυπολογία μετρήθηκε με την ελληνική εκδοχή της σύντομης έκδοσης (32 στοιχεία) του «The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire – Short Version, PSDQ-SV», (Robinson et al., 2001· Μαριδάκη-Κασσωτάκη, 2009) και συγκεκριμένα την τροποποιημένη εκδοχή με σκοπό την αξιολόγηση της πατρικής τυπολογίας μέσω των αναφορών των εφήβων («Ερωτηματολόγιο Αντιλήψεων των Εφήβων για την Τυπολογία του Πατέρα»). Ο υποστηρικτικός τύπος πατέρα αξιολογήθηκε με 12 στοιχεία (π.χ., ο πατέρας μου κατανοεί τα συναισθήματα μου), ο αυταρχικός με 8 (π.χ., ο πατέρας μου ξεσπάει το θυμό του πάνω μου), ο αυστηρός με 5 (π.χ., ο πατέρας μου λέει σε μένα πόσο σημαντικό είναι να ακολουθώ τους κανόνες της οικογένειας) και ο επιτρεπτικός με 5 (π.χ., ο πατέρας μου πιστεύει ότι είναι δύσκολο να με μάθει να πειθαρχώ). Οι απαντήσεις αξιολογήθηκαν με τη βοήθεια κλίμακας τύπου Likert πέντε διαβαθμίσεων (1=ποτέ - 5= πάντα). Η παραγοντική δομή του επιβεβαιώθηκε στην έρευνα της Μαριδάκη-Κασσωτάκη (2009), ενώ οι δείκτες αξιοπιστίας (Cronbach's α) στην παρούσα έρευνα κυμαίνονται από 0,52 έως 0,87.

Ρύθμιση συναισθημάτων

Η συναισθηματική ρύθμιση μετρήθηκε με την ελληνική μετάφραση του Ερωτηματολογίου Συναισθηματικής Ρύθμισης για Παιδιά και Εφήβους (Emotion Regulation Questionnaire for Children and Adolescents - ERQ-CA, Gross & John, 2003· Gullone & Taffe, 2012· Kokkinos et al., 2019). Αποτελείται από 10 στοιχεία που κατανέμονται σε δυο υποκλίμακες, τη γνωστική επανεκτίμηση (6 στοιχεία, π.χ., ελέγχω τα συναισθήματα μου αλλάζοντας τον τρόπο που σκέφτομαι για αυτά) και την εκφραστική καταστολή (4 στοιχεία, π.χ., ελέγχω τα συναισθήματα μου χωρίς να τα δείχνω). Το κάθε στοιχείο απαντάται σε μια πεντάβαθμη κλίμακα τύπου Likert (0= Διαφωνώ Απόλυτα - 4= Συμφωνώ Απόλυτα) με την υψηλότερη βαθμολογία να καταδεικνύει μεγαλύτερη χρήση της εν λόγω στρατηγικής. Η παραγοντική δομή επιβεβαιώνει την ύπαρξη δυο διαστάσεων με καλές ψυχομετρικές ιδιότητες (Gullone & Taffe, 2012· Kokkinos et al., 2019). Στην παρούσα έρευνα, η αξιοπιστία (Cronbach's α) και για τις δύο διαστάσεις υπολογίστηκε σε 0,70.

Ψυχοκοινωνική προσαρμογή

Για την μέτρηση της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των μαθητών χορηγήθηκε το Ερωτηματολόγιο Δυνατοτήτων και Δυσκολιών που αποτελεί μετάφραση του αγγλικού Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ, Goodman, 1997· Kokkinos et al., 2016· Μπίμπου-Νάκου et al., 2001). Απευθύνεται σε μαθητές ηλικίας 11-16 ετών και αξιολογεί συμπεριφορικές και συναισθηματικές δυσκολίες παιδιών και εφήβων. Αποτελείται από 25 στοιχεία που απαντώνται σε μια τρίβαθμη κλίμακα τύπου Likert (0= Δεν Ισχύει, 1= Ισχύει Κάπως, 2= Ισχύει Σίγουρα) και περιλαμβάνει πέντε υποκλίμακες με πέντε στοιχεία η κάθε μια. Οι τέσσερις αναφέρονται σε συναισθηματικά προβλήματα, προβλήματα με συνομηλίκους, προβλήματα διαγωγής και υπερκινητικότητας, ενώ η πέμπτη υποκλίμακα αναφέρεται στη θετική διάσταση της φιλοκοινωνικής συμπεριφοράς. Το άθροισμα των τιμών υπολογίστηκε αφού έγινε αντιστροφή 5 στοιχείων. Σύμφωνα με τους Goodman et al. (2010) οι τέσσερις

υποκλίμακες μπορούν να ενοποιηθούν σε δυο ευρύτερες κατηγορίες όταν το δείγμα είναι μη κλινικό. Συγκεκριμένα, τα συναισθηματικά προβλήματα και τα προβλήματα με συνομηλίκους αποτελούν τις εσωτερικευμένες δυσκολίες, ενώ τα προβλήματα διαγωγής και υπερκινητικότητας τις εξωτερικευμένες (Rueth et al., 2017). Οι δείκτες εσωτερικής αξιοπιστίας Cronbach's α υπολογίστηκαν σε 0,75 για τις εσωτερικευμένες και 0,66 για τις εξωτερικευμένες δυσκολίες, ενώ για τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά σε 0,52. Τέλος, οι συμμετέχοντες συμπλήρωσαν στοιχεία που αφορούν το φύλο, την ηλικία και την τάξη τους.

Σχεδιασμός ανάλυσης δεδομένων

Αρχικά, υπολογίστηκαν οι μέσοι όροι (M.O.) και οι τυπικές αποκλίσεις (T.A.) των μεταβλητών. Ο δείκτης εσωτερικής συνέπειας Cronbach's α χρησιμοποιήθηκε για το έλεγχο αξιοπιστίας των κλιμάκων, ενώ διενεργήθηκαν έλεγχοι t για ανεξάρτητα δείγματα (t -tests) για να υπολογιστούν διαφορές φύλου στις μεταβλητές. Με τον δείκτη συνάφειας Pearson r υπολογίστηκαν οι συσχετίσεις των μεταβλητών. Για τη διερεύνηση των έμμεσων επιδράσεων των αντιλήψεων των εφήβων για την πατρική τυπολογία στην ψυχοκοινωνική προσαρμογή μέσω της συναισθηματικής ρύθμισης, χρησιμοποιήθηκε η μακροεντολή PROCESS (Hayes, 2018· Μοντέλο 6). Το μοντέλο σειριακής επιλέχθηκε διότι οι διαμεσολαβητικές μεταβλητές συσχετίζονται (Hayes, 2018), ενώ η επιλογή σειράς εισαγωγής των μεταβλητών στο μοντέλο πραγματοποιήθηκε με βάση το Μοντέλο Συναισθηματικής Ρύθμισης των Gross και John (2003), σύμφωνα με το οποίο η χρήση της γνωστικής επανεκτίμησης προηγείται και είναι πιο αποτελεσματική από την εκφραστική καταστολή, που αφορά τη συμπεριφορική ρύθμιση των συναισθημάτων (Kokkinos & Voulgaridou, 2017). Το στατιστικό πακέτο SPSS 27 χρησιμοποιήθηκε για όλες τις αναλύσεις. Η ύπαρξη διαμεσολαβητικής επίδρασης ελέγχθηκε μέσω των διαστημάτων εμπιστοσύνης με τη χρήση της τεχνικής επαναδειγματοληψίας bootstrapping με 5000 δείγματα ώστε να εξασφαλιστεί το 95% των διαστημάτων εμπιστοσύνης (Confidence interval) για την έμμεση επίδραση (συντελεστής b). Η διαμεσολαβητική επίδραση είναι στατιστικά σημαντική αν στα διαστήματα εμπιστοσύνης δεν συμπεριλαμβάνεται το μηδέν. Τέλος σε όλες τις αναλύσεις το φύλο των συμμετεχόντων εισήχθη ως συμμεταβλητή εφόσον βρέθηκε να διαφοροποιεί τις απαντήσεις των συμμετεχόντων σε κάποιες από τις υπό μελέτη μεταβλητές, ώστε να διερευνηθεί αν ασκεί περαιτέρω επίδραση στο μοντέλο.

Αποτελέσματα

Περιγραφική στατιστική, διομαδικές διαφορές και συσχετίσεις

Στον Πίνακα 1 παρουσιάζονται οι περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες των μεταβλητών καθώς και οι δείκτες εσωτερικής αξιοπιστίας Cronbach's α για το σύνολο του δείγματος.

Αναφορικά με τις συσχετίσεις (Πίνακας 2) μεταξύ των τεσσάρων πατρικών τύπων και των δυο στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης, ο υποστηρικτικός τύπος βρέθηκε να παρουσιάζει θετική και στατιστικά σημαντική συνάφεια με τη γνωστική επανεκτίμηση ($r = 0,27, p < 0,01$) και αρνητική με την εκφραστική καταστολή ($r = -0,22, p < 0,01$). Ο αυταρχικός και ο αυστηρός πατρικός τύπος παρουσίασαν θετική και στατιστικά σημαντική συνάφεια με την εκφραστική καταστολή ($r = 0,30, p < 0,01$ και $r = 0,16, p < 0,05$, αντίστοιχα). Ο επιτρεπτικός πατρικός τύπος παρουσίασε αρνητική και στατιστικά σημαντική συνάφεια με τη γνωστική επανεκτίμηση ($r = -0,17, p < 0,05$). Η γνωστική επανεκτίμηση παρουσίασε αρνητική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση με τις εσωτερικευμένες ($r = -0,26, p < 0,01$) και τις εξωτερικευμένες δυσκολίες ($r = -0,25, p < 0,01$) και θετική και στατιστικά σημαντική συσχέτιση και με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά ($r = 0,16, p < 0,05$). Η εκφραστική καταστολή βρέθηκε να παρουσιάζει θετική και στατιστικά σημαντική συνάφεια με τις εσωτερικευμένες ($r = 0,37, p < 0,01$) και τις εξωτερικευμένες δυσκολίες ($r = 0,25, p < 0,01$). Τέλος η φιλοκοινωνική συμπεριφορά παρουσίασε στατιστικά σημαντική και αρνητική συσχέτιση με τις εξωτερικευμένες δυσκολίες ($r = -0,27, p < 0,01$). Ο υποστηρικτικός πατρικός τύπος σχετίστηκε αρνητικά με τις εσωτερικευμένες ($r = 0,27, p < 0,01$) καθώς και τις εξωτερικευμένες δυσκολίες ($r = -0,26, p < 0,01$) και θετικά με τις φιλοκοινωνική συμπεριφορά ($r = 0,29, p < 0,01$). Ο αυταρχικός παρουσίασε στατιστικά σημαντική θετική συνάφεια με τις εσωτερικευμένες ($r = 0,33, p < 0,01$) και τις εξωτερικευμένες δυσκολίες ($r = 0,33, p < 0,01$) και αρνητική με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά ($r = -0,15, p < 0,05$). Ο αυστηρός τύπος παρουσίασε θετική και στατιστικά σημαντική συνάφεια μόνο με τις εξωτερικευμένες δυσκολίες ($r = 0,15, p < 0,05$). Τέλος, ο πατρικός επιτρεπτικός τύπος παρουσίασε στατιστικά σημαντική και θετική

συνάφεια τόσο με τις εσωτερικευμένες ($r=0,25$, $p<0,01$) όσο και με τις εξωτερικευμένες δυσκολίες ($r=0,27$, $p<0,01$) και αρνητική με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά ($r=-0,16$, $p<0,05$).

Πίνακας 1

Περιγραφικοί στατιστικοί δείκτες πατρικής τυπολογίας, συναισθηματικής ρύθμισης και ψυχοκοινωνικής προσαρμογής και δείκτες εσωτερικής αξιοπιστίας Cronbach's Alpha ($N=186$)

	M.O.	T.A.	Εύρος απαντήσεων	Cronbach's alpha
Υποστηρικτικός	3,65	0,73	1-5	0,87
Αυταρχικός	1,60	0,57	1-5	0,75
Αυστηρός	3,04	0,82	1-5	0,72
Επιτρεπτικός	2,44	0,70	1-5	0,52
Γνωστική επανεκτίμηση	2,50	0,67	0-4	0,70
Εκφραστική καταστολή	1,83	0,83	0-4	0,70
Εσωτερικευμένες δυσκολίες	0,54	0,37	0-2	0,75
Εξωτερικευμένες δυσκολίες	0,65	0,33	0-2	0,66
Φιλοκοινωνική συμπεριφορά	1,59	0,34	0-2	0,52

Πίνακας 2

Συσχετίσεις μεταξύ πατρικής τυπολογίας, στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης και ψυχοκοινωνικής προσαρμογής ($N=186$)

	1	2	3	4	5	6	7	8
1 Υποστηρικτικός								
2 Αυταρχικός	-0,37**							
3 Αυστηρός	0,01	0,49**						
4 Επιτρεπτικός	-0,14	0,25**	0,28**					
5 Γνωστική επανεκτίμηση	0,28**	-0,10	-0,04	-0,17*				
6 Εκφραστική καταστολή	-0,22**	0,30**	0,16*	0,12	-0,05			
7 Εσωτερικευμένες δυσκολίες	-0,27**	0,33**	0,12	0,25**	-0,26**	0,37**		
8 Εξωτερικευμένες δυσκολίες	-0,26**	0,33**	0,15*	0,27**	-0,25**	0,25**	0,38**	
9 Φιλοκοινωνική συμπεριφορά	0,29**	-0,15*	-0,04	-0,16*	0,16*	-0,13	-0,02	-0,27**

*Σημείωση. ** Η συσχέτιση είναι σημαντική σε επίπεδο 0,01 (2-tailed), * Η συσχέτιση είναι σημαντική σε επίπεδο 0,05 (2-tailed)

Τέλος, οι αναλύσεις t-test για ανεξάρτητα δείγματα έδειξαν πως τα κορίτσια αντιλαμβάνονται τον πατέρα τους πιο επιτρεπτικό από τα αγόρια [$t(184)=-2,74$, $p<0,01$], ($M.O._K=2,57 > M.O._A=2,29$), τα οποία σημείωσαν στατιστικά σημαντικά υψηλότερο μέσο όρο από τα κορίτσια στην εκφραστική καταστολή [$t(184)=2,33$, $p<0,05$], ($M.O._A=1,99 > M.O._K=1,70$). Διαφυλικές διαφορές εντοπίστηκαν επίσης για τις εσωτερικευμένες δυσκολίες [$t(174)=-3,11$, $p<0,01$], ($M.O._K=0,61 > M.O._A=0,45$) και τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά [$t(184)=-2,31$, $p<0,05$], ($M.O._K=0,64 > M.O._A=0,53$) υπερ των κοριτσιών, ενώ για τις εξωτερικευμένες δυσκολίες δεν βρέθηκαν στατιστικά σημαντικές διαφορές στα δύο φύλα.

Μοντέλα διαμεσολάβησης

Οι αντιλήψεις των εφήβων για τον υποστηρικτικό πατρικό τύπο είχαν έμμεση επίδραση στις εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες τους δυσκολίες μέσω της χαμηλής γνωστικής επανεκτίμησης και της υψηλής εκφραστικής καταστολής. Οι αντιλήψεις των εφήβων για τον επιτρεπτικό πατρικό τύπο βρέθηκαν να

επιδρούν έμμεσα στις εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες μέσω της χαμηλής γνωστικής επανεκτίμησης, ενώ μέσω της υψηλής εκφραστικής καταστολής οι αντιλήψεις για τον αυταρχικό πατρικό τύπο είχαν έμμεση επίδραση στις εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες των εφήβων. Στον Πίνακα 3 παρουσιάζονται μόνο οι στατιστικά σημαντικές άμεσες και έμμεσες επιδράσεις.

Πίνακας 3

Άμεσες και Έμμεσες Επιδράσεις των Αντιλήψεων των Εφήβων για τους Πατρικούς Τύπους στην Ψυχοκοινωνική Συμπεριφορά

		B	SE	95% Διαστήματα Εμπιστοσύνης	
				Κατώτερο	Ανώτερο
ΥΠΤ→ΓΕ→ΕΚ→ΕΞΔ	Άμεσες επιδράσεις				
	ΥΠΤ→ΓΕ	0,25 ^{***}	0,06	0,12	0,38
	ΥΠΤ→ΕΚ	-0,26 ^{**}	0,09	-0,43	-0,09
	ΥΠΤ→ΕΞΔ	-0,07 [*]	0,03	-0,14	-0,01
	ΓΕ→ΕΞΔ	-0,10 ^{**}	0,04	-0,17	-0,03
	ΕΚ→ΕΞΔ	0,08 ^{**}	0,03	0,03	0,14
ΑΥΤΠΤ→ΓΕ→ΕΚ→ΕΞΔ	Έμμεσες επιδράσεις				
	ΥΠΤ→ΓΕ→ΕΚ→ΕΞΔ	-0,05 ^{**}	0,02	-0,08	-0,02
	Άμεσες επιδράσεις				
	ΑΥΤΠΤ→ΕΚ	0,44 ^{***}	0,10	0,23	0,64
	ΑΥΤΠΤ→ΕΞΔ	0,15 ^{***}	0,04	0,07	0,23
	ΓΕ→ΕΞΔ	-0,11 ^{**}	0,03	-0,17	-0,04
ΕΠΤ→ΓΕ→ΕΚ→ΕΞΔ	ΕΚ→ΕΞΔ	0,06 [*]	0,03	0,01	0,12
	Έμμεσες επιδράσεις				
	ΑΥΣΠΤ→ΕΚ→ΕΞΔ	0,04 ^{**}	0,02	0,01	0,08
	Άμεσες επιδράσεις				
	ΕΠΤ→ΓΕ	-0,16 [*]	0,07	-0,29	-0,02
	ΕΠΤ→ΕΞΔ	0,10 ^{**}	0,03	0,03	0,16
ΥΠΤ→ΓΕ→ΕΚ→ΕΣΔ	ΓΕ→ΕΞΔ	-0,10 ^{**}	0,03	-0,17	-0,04
	ΕΚ→ΕΞΔ	0,09 ^{**}	0,03	0,03	0,14
	Έμμεσες επιδράσεις				
	ΕΠΤ→ΓΕ→ΕΞΔ	0,03 ^{**}	0,01	0,01	0,06
	Άμεσες επιδράσεις				
	ΥΠΤ→ΓΕ	0,25 ^{***}	0,06	0,12	0,38
ΑΥΤΠΤ→ΓΕ→ΕΚ→ΕΣΔ	ΥΠΤ→ΕΚ	-0,26 ^{**}	0,09	-0,43	-0,09
	ΥΠΤ→ΕΣΔ	-0,07 [*]	0,04	-0,14	-0,01
	ΓΕ→ΕΣΔ	-0,11 ^{**}	0,04	-0,19	-0,04
	ΕΚ→ΕΣΔ	0,15 ^{***}	0,03	0,09	0,21
	Έμμεσες επιδράσεις				
	ΥΠΤ→ΓΕ→ΕΚ→ΕΣΔ	-0,07 ^{**}	0,02	-0,10	-0,03
ΕΠΤ→ΓΕ→ΕΚ→ΕΣΔ	Άμεσες επιδράσεις				
	ΑΥΤΠΤ→ΕΚ	0,44 ^{***}	0,10	0,23	0,64
	ΑΥΤΠΤ→ΕΣΔ	0,14 ^{**}	0,04	0,05	0,23
	ΓΕ→ΕΣΔ	-0,12 ^{**}	0,04	-0,19	-0,05
	ΕΚ→ΕΣΔ	0,13 ^{***}	0,03	0,07	0,19
	Έμμεσες επιδράσεις				
ΕΠΤ→ΓΕ→ΕΚ→ΕΣΔ	ΑΥΣΠΤ→ΕΚ→ΕΣΔ	0,07 ^{**}	0,03	0,03	0,12
	Άμεσες επιδράσεις				
	ΕΠΤ→ΓΕ	-0,16 [*]	0,07	-0,29	-0,02
	ΕΠΤ→ΕΣΔ	0,09 [*]	0,04	0,02	0,16

ΓΕ→ΕΣΔ	-0,12 ^{**}	0,04	-0,19	-0,05
ΕΚ→ΕΣΔ	0,15 ^{***}	0,03	0,09	0,21
Έμμεσες επιδράσεις				
ΕΠΤ → ΓΕ→ΕΣΔ	0,04 ^{**}	0,02	0,01	0,08

*Σημείωση. ΓΕ=Γνωστική Επανεκτίμηση, ΕΚ=Εκφραστική Καταστολή, ΥΠΤ=Υποστηρικτικός Πατρικός Τύπος, ΑΥΤΥΠΤ=Αυταρχικός Πατρικός Τύπος, ΑΥΣΥΠΤ=Αυστηρός Πατρικός Τύπος, ΕΠΤ=Επιτρεπτικός Πατρικός Τύπος, ΕΣΔ=Εσωτερικευμένες Δυσκολίες, ΕΞΔ=Εξωτερικευμένες Δυσκολίες. *** $p < 0,001$; ** $p < 0,01$; * $p < 0,05$

Συζήτηση

Η παρούσα έρευνα εξέτασε τη σχέση μεταξύ των αντιλήψεων εφήβων για την πατρική τυπολογία, τη συναισθηματική ρύθμιση και την ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή. Επιπλέον, ελέγχθηκαν οι έμμεσες επιδράσεις των αντιλήψεων της πατρικής τυπολογίας στην προσαρμογή των εφήβων μέσω της ταυτόχρονης συμπερίληψης σε ένα μοντέλο διαμεσολάβησης της γνωστικής επανεκτίμησης και της εκφραστικής καταστολής ως διακριτών μεταβλητών με σκοπό να κατανοηθεί πληρέστερα η σχέση αλληλεπίδρασης ανάμεσα στην πατρική τυπολογία και την ψυχοκοινωνική προσαρμογή.

Οι αντιλήψεις των εφήβων για τον υποστηρικτικό πατρικό τύπο παρουσίασαν αρνητική συσχέτιση με τις εσωτερικευμένες και τις εξωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς και θετική με τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά επιβεβαιώνοντας την αρχική υπόθεση κατ'επίρρωση πρόσφατων μελετών (Harper, 2010· Obimakinde et al., 2019). Η ικανοποίηση της ανάγκης για αυτονομία που προωθείται από έναν υποστηρικτικό πατέρα πιθανόν συμβάλλει, σύμφωνα με τη θεωρία του αυτοπροσδιορισμού, στη διαμόρφωση μιας προσωπικότητας που αναπτύσσει εσωτερικά κίνητρα αυτορρύθμισης (Morris et al., 2013), ενώ οι πρακτικές πειθαρχίας που χρησιμοποιεί (συζητήσεις, λογικές εξηγήσεις) πιθανόν ενισχύουν θετικές συμπεριφορές, όπως το μοίρασμα ή την παροχή βοήθειας.

Η υπόθεση ότι οι αντιλήψεις των εφήβων για τον υποστηρικτικό πατρικό τύπο θα συσχετίζονταν θετικά με τη γνωστική επανεκτίμηση και αρνητικά με την εκφραστική καταστολή, επιβεβαιώθηκε και τα ευρήματα συγκλίνουν με πορίσματα σχετικών μελετών σύμφωνα με τα οποία έφηβοι που αναφέρουν υψηλότερη θαλπωρή αναφέρουν περισσότερη χρήση της γνωστικής επανεκτίμησης και λιγότερη χρήση της εκφραστικής καταστολής (Betts et al., 2009). Ένας υποστηρικτικός πατέρας πιθανόν αποδέχεται την ελεύθερη έκφραση αρνητικών συναισθημάτων, προσφέροντας όπου χρειάζεται κατάλληλη καθοδήγηση, δίνοντας τη δυνατότητα στους εφήβους να ασκηθούν στη χρήση προσαρμοστικών στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης.

Απεναντίας, έφηβοι που αντιλαμβάνονται τον πατέρα τους ως αυταρχικό και επιτρεπτικό ανέφεραν περισσότερες εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες και λιγότερη φιλοκοινωνική συμπεριφορά, ενώ όσοι αντιλαμβάνονται τον πατέρα τους ως αυστηρό δήλωσαν περισσότερες εξωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς. Τα παραπάνω ευρήματα συνάδουν με πορίσματα μελετών σύμφωνα με τα οποία τόσο ένας αυταρχικός όσο και ένας επιτρεπτικός πατρικός τύπος αποτελούν παράγοντα κινδύνου για την εμφάνιση εξωτερικευμένων και εσωτερικευμένων δυσκολιών (Obimakinde et al., 2019· Yin et al., 2012), ενώ προσφέρουν νέα στοιχεία που αφορούν την σχέση ανάμεσα στην αυστηρή πατρική ανατροφή με την προσαρμογή των εφήβων. Οι σκληρές, αυστηρές και επιεικείς πρακτικές πιθανόν να ενισχύουν την εκδήλωση εναντιωματικών συμπεριφορών και συναισθηματικών δυσκολιών, και να υπονομεύουν την εκμάθηση λύσης προβλημάτων (Baumrind, 1991) καθώς και την ανάπτυξη φιλοκοινωνικών συμπεριφορών (Yin et al., 2012).

Επίσης, οι αντιλήψεις των εφήβων για τον αυταρχικό και τον αυστηρό πατρικό τύπο συσχετίστηκαν θετικά με την εκφραστική καταστολή. Σε αυστηρά και αυταρχικά πλαίσια που δεν χαρακτηρίζονται από εγγύτητα, οι έφηβοι πιθανόν καταστέλλουν τα συναισθήματά τους, είτε από φόβο τιμωρίας, είτε γιατί γνωρίζουν ότι οι συναισθηματικές τους ανάγκες δεν θα ικανοποιηθούν. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα ευρήματα που αφορούν τον επιτρεπτικό πατρικό τύπο που συσχετίστηκε αρνητικά με τη γνωστική επανεκτίμηση, μια σχέση που δεν έχει τύχει σχετικής διερεύνησης. Ένας επιτρεπτικός πατέρας ενδεχομένως να ενθαρρύνει ακατάλληλους τρόπους έκφρασης των συναισθημάτων, χωρίς να προσφέρει υποστήριξη που να βασίζεται σε γνωστικές προσεγγίσεις, παρεμποδίζοντας πιθανόν την ανάπτυξη σύνθετων στρατηγικών, επωφελών για την μείωση των αρνητικών επιδράσεων σε καταστάσεις συναισθηματικής διέγερσης.

Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης κατέδειξαν ότι και οι δυο στρατηγικές συναισθηματικής ρύθμισης σχετίστηκαν σημαντικά με την προσαρμογή των εφήβων. Η γνωστική επανεκτίμηση σχετίστηκε αρνητικά με

εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς, ενώ αντίθετα η εκφραστική καταστολή παρουσίασε θετική συσχέτιση ενισχύοντας πορίσματα σχετικών μελετών (Rueth et al., 2017· Schäfer et al., 2017). Έφηβοι που εκτιμούν ότι διαχειρίζονται με τρόπο ενεργητικό το θυμό, τη λύπη και τη χαρά αξιολογώντας και αναπλαισιώνοντας αρνητικά ερεθίσματα με πιο αισιόδοξο τρόπο, πιθανόν μειώνουν την επίδραση αρνητικών συναισθημάτων και βιώνουν λιγότερες εξωτερικευμένες και εσωτερικευμένες δυσκολίες. Αντίθετα, η καταστολή των συναισθημάτων όχι μόνο δε μειώνει τη συναισθηματική επίδραση, αλλά αυξάνει τη συναισθηματική διέγερση που πιθανόν εκφράζεται με την εκδήλωση όχι μόνο εσωτερικευμένων αλλά και εξωτερικευμένων δυσκολιών συμπεριφοράς.

Η ερευνητική υπόθεση ότι τα αγόρια θα αντιλαμβάνονταν τους πατέρες ως πιο αυταρχικούς και επιτρεπτικούς δεν επιβεβαιώθηκε, σε αντίθεση με πορίσματα άλλων ερευνών (Olivari et al., 2015), υποδεικνύοντας πιθανές μεταβολές που έχουν επισυμβεί στο ρόλο της πατρότητας και αφορούν ένα νέο σύγχρονο ρόλο, αυτό του τρυφερού, προστατευτικού, συναισθηματικού πατέρα (nurturing-father), (Schoppe-Sullivan et al., 2021). Αντιθέτως, τα κορίτσια βρέθηκε να αντιλαμβάνονται τους πατέρες τους ως πιο επιτρεπτικούς από τα αγόρια, εύρημα που πιθανόν να οφείλεται στις αλλαγές που συμβαίνουν στην εφηβεία στη σχέση των κοριτσιών με τους πατέρες, οι οποίοι τείνουν να τα ελέγχουν λιγότερο σε σχέση με τα αγόρια σε αυτή την ηλικία και να υιοθετούν περισσότερες υποστηρικτικές στρατηγικές αυτονομίας στα κορίτσια παρά στα αγόρια (Endendijk et al., 2016).

Ως προς τη συναισθηματική ρύθμιση εντοπίστηκαν διαφορές στην εκφραστική καταστολή υπερ των αγοριών, ένα εύρημα που συγκλίνει με πορίσματα διαχρονικών μελετών επιβεβαιώνοντας την αρχική ερευνητική υπόθεση (Gullone et al., 2010· Larsen et al., 2012). Σύμφωνα με βιολογικές θεωρίες τα αγόρια μειονεκτούν σε δεξιότητες ρύθμισης, ενώ για τους θεωρητικούς της κοινωνικοποίησης των φύλων, οι κοινωνικές νόρμες εξηγούν τις διαφυλικές διαφορές (Chaplin & Aldao, 2013) καθώς η επίγνωση των κοινωνικά επιθυμητών συμπεριφορών στον τρόπο εξωτερίκευσης των συναισθημάτων έχει ως αποτέλεσμα τα αγόρια να τείνουν να καταστέλλουν παρά να εκφράζουν τα συναισθήματα τους (Gullone & Taffe, 2012).

Η σύγκριση των μέσων όρων ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια στις τρεις διαστάσεις της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής κατέδειξε στατιστικά σημαντική διαφορά για τις εσωτερικευμένες δυσκολίες και τη φιλοκοινωνική συμπεριφορά υπέρ των κοριτσιών, επιβεβαιώνοντας την αρχική υπόθεση και ενισχύοντας πορίσματα πρόσφατων μελετών (Giannakopoulos et al., 2009· Kokkinos et al., 2016). Με βάση τους ρόλους των δύο φύλων αναμένεται από τα κορίτσια να είναι πιο συνεργατικά και βοηθητικά (Kokkinos et al., 2016) αλλά και πιο ευαίσθητα στις επιδράσεις των διαπροσωπικών σχέσεων, γεγονός που εξηγεί την ύπαρξη περισσότερων εσωτερικευμένων δυσκολιών. Αντίθετα από την αρχική υπόθεση, το φύλο δε βρέθηκε να διαφοροποιεί τις εξωτερικευμένες δυσκολίες, ένα εύρημα που έρχεται σε αντίθεση με διαθέσιμα πορίσματα σχετικών ερευνών, σύμφωνα με τα οποία τα αγόρια παρουσιάζουν περισσότερες εξωτερικευμένες δυσκολίες (De Clercq et al., 2008). Η ερμηνεία αυτού του ευρήματος είναι πιθανόν να συνδέεται με τα πορίσματα της μετά-ανάλυσης των Chaplin και Aldao (2013) οι οποίοι εντόπισαν ότι και τα κορίτσια, κατά τη διάρκεια της εφηβείας, αρχίζουν να εκδηλώνουν εξωτερικευμένα συναισθήματα (π.χ., θυμός) και μάλιστα κατά τι περισσότερο σε σχέση με τα αγόρια, καταδεικνύοντας τη μεταβολή του ρόλου του κοινωνικού φύλου στα κορίτσια ή την πιθανή ριψοκίνδυνη συμπεριφορά των κοριτσιών, η οποία μπορεί να συνδέεται με τη χρήση αλκοόλ και άλλων ουσιών που αυξάνεται κατά την εφηβεία.

Αναφορικά με τα ευρήματα του ελέγχου των έμμεσων επιδράσεων των αντιλήψεων για τον πατρικό τύπο στην προσαρμογή μέσω της συναισθηματικής ρύθμισης, η χαμηλή γνωστική επανεκτίμηση και η υψηλή εκφραστική καταστολή βρέθηκαν να διαμεσολαβούν στη σχέση μεταξύ υποστηρικτικού πατρικού τύπου (υψηλή θαλπωρή - μέτριος έλεγχος) και εσωτερικευμένων και εξωτερικευμένων δυσκολιών. Έφηβοι που αντιλαμβάνονται τους πατέρες τους ως υποστηρικτικούς δήλωσαν λιγότερα εξωτερικευμένα και εσωτερικευμένα προβλήματα συμπεριφοράς μέσω της χαμηλής γνωστικής επανεκτίμησης και της υψηλής εκφραστικής καταστολής. Τα ευρήματα της παρούσας έρευνας είναι συναφή με αυτά της διεθνούς βιβλιογραφίας που αποδεικνύουν πως η υποστήριξη από τον πατέρα προβλέπει αρνητικά την ύπαρξη εξωτερικευμένων και εσωτερικευμένων δυσκολιών σε αγόρια και κορίτσια (Harper, 2010· Miller et al., 2005). Εκείνο που αποσαφηνίζει αυτή η μελέτη είναι ο ρόλος της συναισθηματικής ρύθμισης στη σχέση αυτή. Όπως προκύπτει από τη διαθέσιμη βιβλιογραφία, οι έφηβοι που δυσκολεύονται να διαχειριστούν τα αρνητικά τους συναισθήματα έχουν αυξημένες πιθανότητες να παρουσιάσουν δυσκολίες στην κοινωνική και συναισθηματική τους προσαρμογή (Alink et al., 2009). Οι υποστηρικτικοί γονείς έχουν αυξημένες πιθανότητες να προβλέψουν με

περισσότερη ακρίβεια τα συναισθήματα των παιδιών τους και να τους μάθουν χρήσιμες στρατηγικές αντιμετώπισης των αρνητικών τους συναισθημάτων (Dane et al., 2010). Φαίνεται πως τα παιδιά των γονέων αυτών είναι σε θέση να ελέγχουν και να εκφράζουν με θετικότερο τρόπο τα συναισθήματά τους. Απεναντίας, οι έφηβοι που ανατρέφονται σε ένα συναισθηματικά ανασφαλές περιβάλλον δυσκολεύονται στη ρύθμιση των συναισθημάτων τους (Waters et al., 2010). Συνεπώς ένα μη υποστηρικτικό οικογενειακό πλαίσιο αυξάνει τις πιθανότητες ελαχιστοποίησης της συναισθηματικής εμπειρίας, ενθαρρύνοντας την εκφραστική καταστολή ενώ παράλληλα επικοινωνεί το μήνυμα πως η έκφραση αρνητικών συναισθημάτων δεν είναι αποδεκτή ή κατάλληλη (McElwain et al., 2007) αυξάνοντας κατά συνέπεια τον κίνδυνο εκδήλωσης εξωτερικευμένων και εσωτερικευμένων προβλημάτων συμπεριφοράς.

Οι σχέσεις μεταξύ των αντιλήψεων για τον επιτρεπτικό και τον αυταρχικό πατρικό τύπο και των εσωτερικευμένων και εξωτερικευμένων δυσκολιών, διαμεσολαβούνται από τη χαμηλή γνωστική επανεκτίμηση και την υψηλή εκφραστική καταστολή, αντίστοιχα. Οι έφηβοι που αντιλαμβάνονται τους πατέρες τους ως αυταρχικούς δηλώνουν αυξημένες εσωτερικευμένες και εξωτερικευμένες δυσκολίες. Το ίδιο βρέθηκε και για τους εφήβους που αντιλαμβάνονται τους πατέρες τους ως επιτρεπτικούς. Στην περίπτωση του αυταρχικού (χαμηλή θαλπωρή-υψηλός έλεγχος) και του επιτρεπτικού γονικού τύπου (υψηλή θαλπωρή-χαμηλός έλεγχος) η εκδήλωση εσωτερικευμένων και εξωτερικευμένων δυσκολιών στα παιδιά αποτελεί πόρισμα στο οποίο καταλήγουν κι άλλες έρευνες (Olivari et al., 2013). Ο αυταρχικός πατέρας τείνει να ασκεί αυξημένο έλεγχο και να επιβάλλει σκληρές πρακτικές ανατροφής, συμπεριφορές που έχουν βρεθεί να συνδέονται θετικά με τις δυσκολίες ψυχοκοινωνικής προσαρμογής (εσωτερικευμένες, εξωτερικευμένες) προέφηβων και εφήβων από διαφορετικά πολιτισμικά πλαίσια (Obimakinde et al., 2019· Yin et al., 2012). Και στις δύο περιπτώσεις της σχέσης των συγκεκριμένων τυπολογιών με τα προβλήματα συμπεριφοράς, η σχέση αυτή διαμεσολαβείται από χαμηλή γνωστική επανεκτίμηση και υψηλή εκφραστική καταστολή. Τα ερευνητικά πορίσματα δείχνουν πως η γονική ανταπόκριση στα συναισθήματα των παιδιών συμπεριλαμβανομένης της ενθάρρυνσης ή της αποθάρρυνσης της συναισθηματικής έκφρασης συνδέεται με την επιθετική συμπεριφορά των παιδιών (Ramsden & Hubbard, 2002). Όταν οι γονείς αποκρίνονται αρνητικά στα συναισθήματα των παιδιών τους (όπως ενδεχομένως στην περίπτωση των αυταρχικών γονιών) αυξάνεται η πιθανότητα να τους διδάσκουν την αποφυγή έκφρασης των αρνητικών συναισθημάτων όπως π.χ., του θυμού και της λύπης (Eisenberg et al., 2010). Αυτή η απροθυμία συναισθηματικής έκφρασης έχει βρεθεί να συνδέεται με την εκδήλωση επιθετικής συμπεριφοράς (Sullivan et al., 2010). Στην περίπτωση του επιτρεπτικού πατρικού τύπου τα συναισθήματα των παιδιών είτε αγνοούνται είτε εκφράζονται με ακατάλληλους τρόπους (Morris et al., 2013). Οι επιτρεπτικοί γονείς δεν παρέχουν πολλές εμπειρίες αρνητικών συναισθημάτων (π.χ., ματαίωση, φόβο, άγχος). Η ενασχόληση των γονέων με τη διαχείριση τέτοιων συναισθημάτων μπορεί να αποβεί θετική στην συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών (Siegel & Bryson, 2011). Στην περίπτωση των εφήβων, όσοι αρνούνται τη γονική καθοδήγηση μπορεί να εκδηλώσουν εξωτερικευμένες δυσκολίες συμπεριφοράς. Η αδυναμία των επιτρεπτικών πατέρων να παράσχουν οργανωμένη και κατάλληλη εποπτεία στους εφήβους μπορεί να επηρεάσει την συναισθηματική ρύθμιση, ιδιαίτερα όσον αφορά το θυμό (Morris et al., 2007). Η συγκεκριμένη γονική τυπολογία έχει επίσης συνδεθεί με αυταρχική, εξαρτητική και παρορμητική συμπεριφορά στα παιδιά, χαμηλά επίπεδα αυτοελέγχου και σχολικής επίδοσης, ενώ εκδηλώνουν περιορισμένη επιμονή, συναισθηματικό έλεγχο και όρια (Baumrind, 1966). Η εκφραστική καταστολή έχει βρεθεί να σχετίζεται θετικά κυρίως με εσωτερικευμένες (π.χ., κατάθλιψη, άγχος) (Aldao et al., 2010), αλλά και εξωτερικευμένες δυσκολίες (αντιδραστική επιθετικότητα) (Kokkinos et al., 2019). Είναι επίσης δυνατόν η άμεση χρήση της να συνδέεται με τη διαχείριση έντονων συναισθημάτων (Larsen et al., 2012).

Τα πορίσματα της παρούσας έρευνας υπογραμμίζουν τη σημασία μελέτης ενδοπροσωπικών και διαπροσωπικών παραγόντων στην πρόβλεψη της ψυχοκοινωνικής προσαρμογής των εφήβων. Επίσης, καταδεικνύουν ότι η σχέση αλληλεπίδρασης ανάμεσα στην πατρική γονικότητα και την ανάπτυξη στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης είναι σημαντική στην εφηβεία, ενώ αναγνωρίζεται ο ρόλος της συναισθηματικής ρύθμισης στην σχέση ανάμεσα στις αντιλήψεις εφήβων για την πατρική τυπολογία και την ψυχοκοινωνική τους προσαρμογή. Στα δυνατά σημεία της μελέτης συγκαταλέγεται επίσης η εξέταση μεταβλητών που συνδυαστικά δεν έχουν εξεταστεί, στη βάση έγκυρων θεωρητικών πλαισίων (Baumrind, 1966· Gross 1998) καθώς και η ταυτόχρονη διακριτή μελέτη των στρατηγικών συναισθηματικής ρύθμισης σε έφηβους μαθητές.

Τα ευρήματα της παρούσας μελέτης θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν πρακτικά με σκοπό την πληρέστερη ενημέρωση των εφήβων, των γονέων και των εκπαιδευτικών σε θέματα προσαρμογής και κοινωνικής συμπεριφοράς. Μέσα από προγράμματα πρόληψης και παρέμβασης οι έφηβοι θα μπορούσαν να ασκηθούν στο

να διακρίνουν προσαρμοστικές από μη στρατηγικές συναισθηματικής ρύθμισης, να αναγνωρίζουν την αποτελεσματικότητα στρατηγικών, όπως η γνωστική επανεκτίμηση, στην τροποποίηση των συναισθηματικών επιδράσεων, και την προστασία των διαπροσωπικών σχέσεων. Παράλληλα, θα πρέπει να κατανοήσουν τη σημασία ελαχιστοποίησης της χρήσης στρατηγικών καταστολής έκφρασης των συναισθημάτων. Παρεμβάσεις σε εκπαιδευτικό και θεραπευτικό πλαίσιο που βασίζονται σε γνωστικές προσεγγίσεις με στόχο την εκμάθηση συναισθηματικών δεξιοτήτων έχουν αποδειχθεί αποτελεσματικές (Rueth et al., 2017). Συνεπώς, ο σχεδιασμός προγραμμάτων παρέμβασης με στόχο την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας τους σε εφήβους, με διαφορετικού τύπου δυσκολίες συμπεριφοράς και ρύθμισης του συναισθήματος θα ήταν ιδιαίτερα χρήσιμος. Η εκπαίδευση επίσης των πατέρων στη χρήση προσαρμοστικών στρατηγικών, μπορεί να διευκολύνει την ψυχοκοινωνική προσαρμογή των εφήβων, καθώς μέσω της μοντελοποίησης θα μπορούσαν να αποτελέσουν αποτελεσματικά πρότυπα συμπεριφοράς.

Στους περιορισμούς της έρευνας περιλαμβάνεται το ευκαιριακό δείγμα καθώς και η χρήση ερωτηματολογίων που βασίστηκε σε αυτοαναφορές των συμμετεχόντων που είναι επιδεκτικές σε μεροληπτικές απαντήσεις. Παρόλο που οι έφηβοι έχει βρεθεί να αποτελούν πιο αξιόπιστη πηγή πληροφόρησης από τους γονείς που τείνουν να αξιολογούν πιο θετικά τις πρακτικές τους, θα ήταν σημαντικό οι αναφορές των εφήβων να συμπληρώνονται σε μελλοντικές έρευνες από αναφορές των γονέων ή και των εκπαιδευτικών. Ένας ακόμη περιορισμός αφορά στην ίδια τη φύση της έρευνας που ήταν συγχρονική, συνεπώς μελλοντικές έρευνες θα μπορούσαν να εξετάσουν τις σχέσεις αυτές διαχρονικά, ώστε να επαληθεύσουν τα αποτελέσματα της παρούσας μελέτης.

Βιβλιογραφία

- Aldao, A., Nolen-Hoeksema, S., & Schweizer, S. (2010). Emotion-regulation strategies across psychopathology: A meta-analytic review. *Clinical Psychology Review*, 30, 217–237. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2009.11.004>
- Alink, L. R., Cicchetti, D., Kim, J., & Rogosch, F. A. (2009). Mediating and moderating processes in the relation between maltreatment and psychopathology: Mother-child relationship quality and emotion regulation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(6), 831–843. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9314-4>
- Antonopoulou, K., Alexopoulos, D. A., & Maridaki-Kassotaki, K. (2012). Perceptions of father parenting style, empathy, and self-esteem among Greek preadolescents. *Marriage & Family Review*, 48(3), 293–309. <https://doi.org/10.1080/01494929.2012.665016>
- Bariola, E., Gullone, E., & Hughes, E. K. (2011). Child and adolescent emotion regulation: The role of parental emotion regulation and expression. *Clinical Child and Family Psychology Review*, 14(2), 198–212. <https://doi.org/10.1007/s10567-011-0092-5>
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child Development*, 37(4), 887–907. <https://doi.org/10.2307/1126611>
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental Psychology Monographs*, 4, 2. <https://doi.org/10.1037/h0030372>
- Baumrind, D. (1991). Effective parenting during the early adolescent transition. In P. A. Cowan & E. M. Hetherington (Eds.), *Family transitions* (pp. 111–163). Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Betts, J., Gullone, E., & Allen, J. S. (2009). An examination of emotion regulation, temperament, and parenting style as potential predictors of adolescent depression risk status: A correlational study. *British Journal of Developmental Psychology*, 27(2), 473–485. <https://doi.org/10.1348/026151008X314900>
- Cassano, M., Perry-Parrish, C., & Zeman, J. (2007). Influence of gender on parental socialization of children's sadness regulation. *Social Development*, 16(2), 210–231. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00381>
- Cassano, M., Zeman, J., & Sanders, W. (2014). Responses to Children's Sadness: Mothers' and Fathers' Unique Contributions and Perceptions. *Merrill-Palmer Quarterly*, 60, 1–23. <https://doi.org/10.13110/merrpalmquar1982.60.1.0001>
- Chang, L., Schwartz, D., Dodge, K. A., & McBride-Chang, C. (2003). Harsh parenting in relation to child emotion regulation and aggression. *Journal of Family Psychology*, 17(4), 598–606. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.17.4.598>

- Chaplin, T. M., & Aldao, A. (2013). Gender differences in emotion expression in children: A meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 139(4), 735–765. <https://doi.org/10.1037/a0030737>
- Crijnen, A. A., Achenbach, T. M., & Verhulst, F. C. (1997). Comparisons of problems reported by parents of children in 12 cultures: Total problems, externalizing, and internalizing. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 36(9), 1269–1277. <https://doi.org/10.1097/00004583-199709000-00020>
- Dane, A. V., & Marini, Z. A. (2014). Overt and relational forms of reactive aggression in adolescents: Relations with temperamental reactivity and self-regulation. *Personality and Individual Differences*, 60, 60–66. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2013.12.021>
- De Clercq, B., Van Leeuwen, K., De Fruyt, F., Van Hiel, A., & Mervielde, I. (2008). Maladaptive personality traits and psychopathology in childhood and adolescence: The moderating effect of parenting. *Journal of Personality*, 76(2), 357–383. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2007.00489.x>
- Di Maggio, R., & Zappulla, C. (2014). Mothering, fathering, and Italian adolescents' problem behaviors and life satisfaction: Dimensional and typological approach. *Journal of Child and Family Studies*, 23(3), 567–580. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9721-6>
- Eisenberg, N., Spinrad, T. L., & Eggum, N. D. (2010). Emotion-related self-regulation and its relation to children's maladjustment. *Annual Review of Clinical Psychology*, 6, 495–525. <https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.121208.131208>
- Endendijk, J. J., Groeneveld, M. G., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Mesman, J. (2016). Gender-differentiated parenting revisited: Meta-analysis reveals very few differences in parental control of boys and girls. *PloS one*, 11(7), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0159193>
- Filus, A., Schwarz, B., Mylonas, K., Sam, D. L., & Boski, P. (2019). Parenting and late adolescents' well-being in Greece, Norway, Poland and Switzerland: Associations with individuation from parents. *Journal of Child and Family Studies*, 28(2), 560–576. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-1283-1>
- Flouri, E. (2005). Father's involvement and psychological adjustment in Indian and White British secondary school age children. *Child and Adolescent Mental Health*, 10(1), 32–39. <https://doi.org/10.1111/j.1475-3588.2005.00114.x>
- Giannakopoulos, G., Tzavara, C., Dimitrakaki, C., Kolaitis, G., Rotsika, V., & Tountas, Y. (2009). The factor structure of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) in Greek adolescents. *Annals of General Psychiatry*, 8(1), 1–7. <https://doi.org/10.1186/1744-859X-8-20>
- Goodman, R. (1997). The Strengths and Difficulties Questionnaire: a research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 38(5), 581–586. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1997.tb01545.x>
- Goodman, A., Lamping, D. L., & Ploubidis, G. B. (2010). When to use broader internalizing and externalizing subscales instead of the hypothesized five subscales on the strengths and difficulties questionnaire (SDQ): Data from British parents, teachers, and children. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 38, 1179–1191. <https://doi.org/10.1007/s10802-010-9434>
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An integrative review. *Review of General Psychology*, 2, (3), 271–299. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.2.3.271>
- Gross, J. J., & John, O. P. (2003). Individual differences in two emotion regulation processes: Implications for affect, relationships, and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 85(2), 348–362. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.85.2.348>
- Gullone, E., Hughes, E. K., King, N. J., & Tonge, B. (2010). The normative development of emotion regulation strategy use in children and adolescents: A 2-year follow-up study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(5), 567–574. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2009.02183.x>
- Gullone, E., & Taffe, J. (2012). The Emotion Regulation Questionnaire for Children and Adolescents (ERQ-CA): A psychometric evaluation. *Psychological Assessment*, 24(2), 409–417. <https://doi.org/10.1037/a0025777>
- Harper, S. E. (2010). Exploring the role of Filipino fathers: Paternal behaviors and child outcomes. *Journal of Family Issues*, 31(1), 66–89. <https://doi.org/10.1177/0192513X09342858>
- Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis*. (2nd Ed.). The Guilford Press.

- Hoeve, M., Dubas, J. S., Eichelsheim, V. I., Van der Laan, P. H., Smeenk, W., & Gerris, J. R. (2009). The relationship between parenting and delinquency: A meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(6), 749-775. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9310-8>
- Jabeen, F., Anis-ul-Haque, M., & Riaz, M. N. (2013). Parenting styles as predictors of emotion regulation among adolescents. *Pakistan Journal of Psychological Research*, 28(1), 85-105.
- Kenny, M. E., & Gallagher, L. A. (2002). Instrumental and social/relational correlates of perceived maternal and paternal attachment in adolescence. *Journal of Adolescence*, 25(2), 203-219. <https://doi.org/10.1006/jado.2002.0461>
- Kerns, K. A., Mathews, B. L., Koehn, A. J., Williams, C. T., & Siener-Ciesla, S. (2015). Assessing both safe haven and secure base support in parent-child relationships. *Attachment & Human Development*, 17(4), 337-353. <https://doi.org/10.1080/14616734.2015.1042487>
- Kokkinos, C. M., Algiovanoglou, I., & Voulgaridou, I. (2019). Emotion regulation and relational aggression in adolescents: Parental attachment as moderator. *Journal of Child and Family Studies*, 28(11), 3146-3160. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01491-9>
- Kokkinos, C. M., Kipritsi, E., & Markos, A. (2016). Preadolescents' psychosocial functioning: The role of personality and attachment style. *Mental Health and Prevention*, 4(3-4), 105-114. <https://doi.org/10.1016/j.mhp.2016.11.001>
- Kokkinos, C. M., & Voulgaridou, I. (2017). Relational and cyber aggression among adolescents: Personality and emotion regulation as moderators. *Computers in Human Behavior*, 68, 528-537. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.11.046>
- Κρασσανάκη, Α., Βάσιου Α., & Τάνταρος Σ. (2022). Τύποι γονέων και κοινωνική συμπεριφορά παιδιών και εφήβων. *Ψυχολογία*, 27(1), 142-160. <https://doi.org/10.12681/psychps.25819>
- Larsen, J. K., Vermulst, A. A., Eisinga, R., English, T., Gross, J. J., Hofman, E., & Engels, R. C. (2012). Social coping by masking? Parental support and peer victimization as mediators of the relationship between depressive symptoms and expressive suppression in adolescents. *Journal of Youth and Adolescence*, 41(12), 1628-1642. <https://doi.org/10.1007/s10964-012-9782-7>
- Lougheed, J. P., & Hollenstein, T. (2012). A limited repertoire of emotion regulation strategies is associated with internalizing problems in adolescence. *Social Development*, 21(4), 704-721. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2012.00663.x>
- McElwain, N. L., Halberstadt, A. G., & Volling, B. L. (2007). Mother-and father-reported reactions to children's negative emotions: Relations to young children's emotional understanding and friendship quality. *Child Development*, 78(5), 1407-1425. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2007.01074.x>
- Μαριδάκη-Κασσωτάκη, Α. (2009). Τυπολογία του Έλληνα πατέρα με βάση τον τρόπο διαπαιδαγώγησης των παιδιών του: Προσαρμογή και στάθμιση του ερωτηματολογίου «Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ)». *Επιστήμες της Αγωγής*, 4, 23 - 34.
- Miller, S. R., Murry, V. M., & Brody, G. H. (2005). Parents' problem solving with preadolescents and its association with social withdrawal at school: Considering parents' stress and child gender. *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers*, 3(2), 147-163. <https://doi.org/10.3149/fth.0302.147>
- Morris, A. S., Cui, L., & Steinberg, L. (2013). Parenting research and themes: What we have learned and where to go next. In Larzelere, R. E., Morris, A. S. E., & Harrist, A. W. (Eds.), *Authoritative parenting: Synthesizing Nurturance and Discipline for Optimal Child Development* (pp. 35-52). American Psychological Association. <https://doi.org/10.1037/13948-003>
- Morris, A. S., Silk, J. S., Steinberg, L., Myers, S. S., & Robinson, L. R. (2007). The role of the family context in the development of emotion regulation. *Social Development*, 16(2), 361-388. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2007.00389>
- Μπίμπου-Νάκου, Ι., Κιοσέογλου, Γ., & Στογιαννίδου, Α. (2001). Δυνατότητες και δυσκολίες παιδιών σχολικής ηλικίας στο οικογενειακό και σχολικό πλαίσιο. *Ψυχολογία*, 8(4), 506-525. https://doi.org/10.12681/psych_hps.24129
- Norström, T., & Pape, H. (2010). Alcohol, suppressed anger and violence. *Addiction*, 105, 1580-1586. <https://doi.org/10.1111/j.1360-0443.2010.02997.x>

- Obimakinde, A. M., Omigbodun, O., Adejumo, O., & Adedokun, B. (2019). Parenting styles and socio-demographic dynamics associated with mental health of in-school adolescents in Ibadan, south-west Nigeria. *Journal of Child & Adolescent Mental Health*, 31(2), 109-124. <https://doi.org/10.2989/17280583.2019.1662426>
- Olivari, M. G., Tagliabue, S., & Confalonieri, E. (2013). Parenting style and dimensions questionnaire: A review of reliability and validity. *Marriage & Family Review*, 49(6), 465-490. <https://doi.org/10.1080/01494929.2013.770812>
- Olivari, M. G., Wahn, E. H., Maridaki-Kassotaki, K., Antonopoulou, K., & Confalonieri, E. (2015). Adolescent perceptions of parenting styles in Sweden, Italy and Greece: An exploratory study. *Europe's Journal of Psychology*, 11(2), 244. <https://doi.org/10.5964/ejop.v11i2.887>
- Otterpohl, N., & Wild, E. (2015). Cross-lagged relations among parenting, children's emotion regulation, and psychosocial adjustment in early adolescence. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 44(1), 93-108. <https://doi.org/10.1080/15374416.2013.862802>
- Paquette, D., Bolte, C., Turcotte, G., Dubeau, D., & Bouchard, C. (2000). A new typology of fathering: Defining and associated variables. *Infant and Child Development*, 9, 213-230. [https://doi.org/10.1002/1522-7219\(200012\)9:4%3C213::aid-icd233%3E3.0.co;2-o](https://doi.org/10.1002/1522-7219(200012)9:4%3C213::aid-icd233%3E3.0.co;2-o)
- Phares, V., Fields, S., Kamboukos, E., & Lopez, E. (2005). Still looking for Poppa. *American Psychologist*, 60, 735-736. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.60.7.735>
- Pinquart, M. (2017). Associations of parenting dimensions and styles with externalizing problems of children and adolescents: An updated meta-analysis. *Developmental Psychology*, 53(5), 873-932. <https://doi.org/10.1037/dev0000295>
- Ramsden, S. R., & Hubbard, J. A. (2002). Family expressiveness and parental emotion coaching: Their role in children's emotion regulation and aggression. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 30(6), 657-667. <https://doi.org/10.1023/a:1020819915881>
- Robinson, C. C., Mandleco, B., Olsen, S. F., & Hart, C. H. (2001). The Parenting Styles and Dimensions Questionnaire (PSDQ). In B. F. Perlmutter, J. Toulaitos, & G. W. Holden (Eds.), *Handbook of family measurement techniques. Vol. 3 Instruments and index* (pp. 319-321). Sage.
- Rodriguez, C. M., Tucker, M. C., & Palmer, K. (2016). Emotion regulation in relation to emerging adults' mental health and delinquency: A multi-informant approach. *Journal of Child and Family Studies*, 25(6), 1916-1925. <https://doi.org/10.1007/s10826-015-0349-6>
- Röll, J., Koglin, U., & Petermann, F. (2012). Emotion regulation and childhood aggression: longitudinal associations. *Child Psychiatry Human Development* 43, 909-923. <https://doi.org/10.1007/s10578-012-0303-4>
- Rueth, J. E., Otterpohl, N., & Wild, E. (2017). Influence of parenting behavior on psychosocial adjustment in early adolescence: Mediated by anger regulation and moderated by gender. *Social Development*, 26(1), 40-58. <https://doi.org/10.1111/sode.12180>
- Schäfer, J. Ö., Naumann, E., Holmes, E. A., Tuschen-Caffier, B., & Samson, A. C. (2017). Emotion regulation strategies in depressive and anxiety symptoms in youth: A meta-analytic review. *Journal of youth and adolescence*, 46(2), 261-276. <https://doi.org/10.1007/s10964-016-0585-0>
- Schoppe-Sullivan, S. J., Shafer, K., Olofson, E. L., & Kamp Dush, C. M. (2021). Fathers' parenting and coparenting behavior in dual-earner families: Contributions of traditional masculinity, father nurturing role beliefs, and maternal gate closing. *Psychology of Men & Masculinities*, 22, 538-550. <https://doi.org/10.1037/men0000336>
- Siegel, D. J., & Bryson, T. P. (2011). *The whole-brain child: 12 revolutionary strategies to nurture your child's developing mind*. Random House Digital, Inc.. <https://doi.org/10.5590/jsbhs.2017.11.1.13>
- Silk, J. S., Steinberg, L., & Morris, A. S. (2003). Adolescents' emotion regulation in daily life: Links to depressive symptoms and problem behavior. *Child Development*, 74(6), 1869-1880. <https://doi.org/10.1046/j.1467-8624.2003.00643.x>
- Soto, J. A., Perez C.R., Kim, Y.H., Lee, E.A., & Minnick, M.R. (2011). Is expressive suppression always associated with poorer psychological functioning? A cross-cultural comparison between European Americans and Hong Kong Chinese. *Emotion* 11, 1450-1455. <https://doi.org/10.1037/a0023340>
- Steinberg, L. (2005). Cognitive and affective development in adolescence. *Trends in Cognitive Sciences*, 9, 69-74. <https://doi.org/10.1016/j.tics.2004.12.005>

- Sullivan, T. N., Helms, S. W., Kliewer, W., & Goodman, K. L. (2010). Associations between sadness and anger regulation coping, emotional expression, and physical and relational aggression among urban adolescents. *Social Development*, 19(1), 30-51. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9507.2008.00531.x>
- Wang, M., Liang, Y., Zhou, N., & Zou, H. (2019). Chinese fathers' emotion socialization profiles and adolescents' emotion regulation. *Personality and Individual Differences*, 137, 33-38. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2018.08.006>
- Waters, S. F., Virmani, E. A., Thompson, R. A., Meyer, S., Raikes, H. A., & Jochem, R. (2010). Emotion regulation and attachment: unpacking two constructs and their association. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 32, 37-47. <https://doi.org/10.1007/s10862-009-9163-z>
- Yin, X., Li, Z., & Su, L. (2012). Fathers' parenting and children's adjustment: The mediating role of father-child conflict. *Social Behavior and Personality: an international journal*, 40(8), 1401-1409. <https://doi.org/10.2224/sbp.2012.40.8.1401>
- Zeman, J., Shipman, K., & Suveg, C. (2002). Anger and sadness regulation: Predictions to internalizing and externalizing symptoms in children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 31, 393-398. https://doi.org/10.1207/S15374424JCCP3103_11

The indirect effects of adolescents' perceptions about father typology on their adjustment through emotion regulation

Maria MILIONI¹, Constantinos M. KOKKINOS², Aikaterini ANTONOPOULOU¹

¹ Department of Economics and Sustainable Development, School of Environment, Geography and Applied Economics, Harokopeio University, Athens, Greece

² Department of Primary Education, School of Education Sciences, Democritus University of Thrace, Alexandroupolis, Greece

KEYWORDS	ABSTRACT
Father typology, emotion regulation, adjustment, adolescents	The present research examines the relationship among 186 Greek adolescents' perceptions about father typology (authoritative, authoritarian, permissive, strict), emotion regulation (cognitive reappraisal, emotion suppression) and psychosocial adjustment (externalizing / internalizing problems, prosocial behavior). Perceived authoritative father style was negatively associated with behavior problems (internalizing and externalizing) and with expressive suppression, whereas perceived authoritarian and permissive father style negatively with cognitive reappraisal. Perceived authoritative father style correlated positively with cognitive reappraisal, whereas permissive father style negatively, and positively with prosocial behavior. Emotion regulation strategies were linked to internalizing and externalizing problems. Gender was found to differentiate internalizing problems and prosocial behavior in favor of girls who, in addition, perceive their fathers as more permissive compared to boys who had higher scores in expressive suppression. Finally, low cognitive reappraisal and high expressive suppression were found to mediate the associations between perceived authoritative and permissive father styles and externalizing and internalizing problems. The findings are discussed in terms of their practical implications.
CORRESPONDENCE	
Constantinos M. Kokkinos, Department of Primary Education, School of Education Sciences, Democritus University of Thrace N. Hili, Alexandroupolis, 68131 kkokkino@eled.duth.gr	

© 2022, Maria Milioni, Constantinos M. Kokkinos, Aikaterini Antonopoulou
Licence CC-BY-SA 4.0